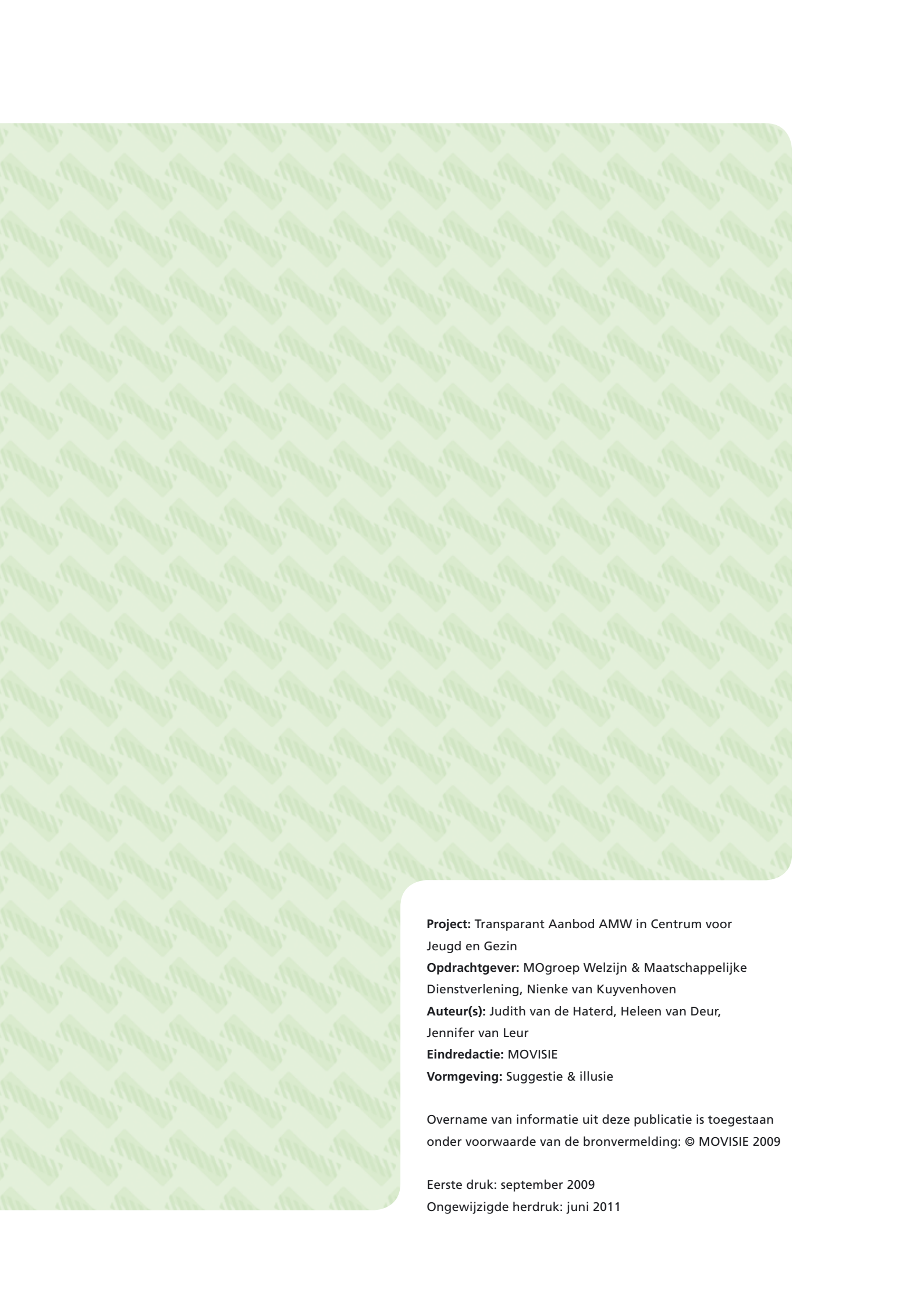

**Transparant
aanbod**

(A)MW in centra voor jeugd en gezin

Modulen als bouwstenen voor de hulpverlening

Project: Transparant Aanbod AMW in Centrum voor
Jeugd en Gezin

Opdrachtgever: MOgroep Welzijn & Maatschappelijke
Dienstverlening, Nienke van Kuyvenhoven

Auteur(s): Judith van de Haterd, Heleen van Deur,
Jennifer van Leur

Eindredactie: MOVISIE

Vormgeving: Suggestie & illusie

Overname van informatie uit deze publicatie is toegestaan
onder voorwaarde van de bronvermelding: © MOVISIE 2009

Eerste druk: september 2009

Ongewijzigde herdruk: juni 2011

(A)MW in centra voor jeugd en gezin

**Modulen als bouwstenen voor
de hulpverlening**

Inhoudsopgave

Inleiding

4

Deel 1: De positie van het (A)MW in de centra voor jeugd en gezin

1. De Centra voor Jeugd en Gezin	8
2. Het Algemeen Maatschappelijk Werk	10
3. Het (A)MW in de Centra voor Jeugd en Gezin	12

Deel 2: Aanzet tot modulebeschrijvingen (A)MW voor de Centra voor Jeugd en Gezin

1. Baliegesprek	22
2. Vraagverheldering (voorheen intake)	24
3. Informatie, advies en concrete dienstverlening	26
4. Ontvangen en afhandelen meldingen	28
5. Reageren op meldingen (outreachinge hulpverlening)	29
6. Ter overweging: waakvlamcontacten na gespecialiseerde jeugdzorg	30
7. Contact leggen door laagdrempelige activiteiten	31
8. Begeleidingstraject naar gespecialiseerde jeugdzorg (motivatietraject)	32
9. Antwoord op algemene opvoedingsvragen- en vaardigheden	33
10. Hulp bij beoordelen en beïnvloeden gedrag en sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen	34
11. Versterken opvoedingsrol	36
12. Ondersteuning bij opbouwen en versterken van het sociale netwerk	38
13. Hulp bij vragen en problemen op het gebied van opgroeien van kinderen, jeugdigen en jongeren	39
14. Ondersteuning bij praktische zaken	42
15. Waakvlamcontacten na gespecialiseerde jeugdzorg	44
16. Zorgcoördinatie	45
17. Gezinscoaching	47
18. Eigen Kracht Conferentie	48
19. Coördineren van een netwerk	49
20. Deskundigheidsbevordering en consultatie van andere professionals	50

Deel 3: Bijlagen

Bijlage 1: Overzicht modulair aanbod van het AMW	52
Bijlage 2: Competenties voor ondersteuning bij opvoeden en opgroeien	53
Bijlage 3: Gebruikte literatuur	55
Bijlage 4: Panelleden	56

Inleiding

Aanleiding opdracht: Centrum voor Jeugd en Gezin en Maatschappelijk Werk

Deze notitie is bedoeld voor mensen die zich willen oriënteren op de in ontwikkeling zijnde Centra voor Jeugd en Gezin en de rol die het Algemeen Maatschappelijk Werk in deze centra kan vervullen.

Hierbij kan worden gedacht aan:

- * organisaties voor het algemeen maatschappelijk werk
- * Centra voor Jeugd en Gezin (in oprichting)
- * gemeenteambtenaren die betrokken zijn bij de ontwikkeling van een Centrum voor Jeugd en Gezin

Zoals in de inleiding van de factsheet Basismodel Centrum Jeugd en Gezin van het programmaministerie voor Jeugd en Gezin te lezen is, gaat het over het algemeen goed met de Nederlandse jeugd en gezinnen. Ook zijn er goede basisvoorzieningen aanwezig om jongeren in hun gezondheid en ontwikkeling te stimuleren, om ouders¹ te ondersteunen bij de opvoeding en om problemen te voorkomen, signaleren en aan te pakken. Maar tevens wordt geconstateerd dat in de hulpverlening jeugd tussen wal en schip valt, er meer kan worden gedaan om vroegtijdig problemen te signaleren en dat instanties nog onvoldoende samenwerken. Met de nieuwe Centra voor Jeugd en Gezin wordt aan deze knelpunten gewerkt.

Het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) biedt gecoördineerd advies en lichte hulp en krijgt vorm in laagdrempelige fysieke inlooppunten waar (aanstaande) ouders, kinderen en jongeren voor alles aangaande opgroeien en opvoeden terecht kunnen. Het CJG is bedoeld voor de doelgroep kinderen en jongeren van -9 maanden tot 23 jaar en hun ouders. Het CJG coördineert/schakelt met alle mogelijke voorzieningen op jeugdbeleid, gezondheidszorg en jeugdzorg en zou mogelijkerwijs, indien nodig, bemoeizorg kunnen arrangeren.

Het algemeen maatschappelijk werk is samen met de Jeugdgezondheidszorg en Bureau Jeugdzorg een belangrijke partner in de vormgeving en uitvoering van de Centra voor Jeugd en Gezin. Voor een duidelijke positionering en samenwerking binnen het centrum is het van groot belang dat duidelijk is wat alle organisaties en disciplines – afzonderlijk en in samenhang – bij kunnen dragen aan de hulp- en dienstverlening in het kader van het CJG. Om een duidelijke en stevige positie te realiseren binnen het CJG is het belangrijk voor het (A)MW dat duidelijk is wat zij te bieden heeft in het CJG en welke activiteiten zij voor welke (deel)doelgroepen uit kan voeren.

Modulebeschrijving en werkwijze

MOVISIE ontving signalen van diverse (A)MW-instellingen dat zij behoefte hebben aan een duidelijke aanbodbeschrijving voor het CJG om de activiteiten en taken van het (A)MW helder neer te kunnen zetten en duidelijk te maken wat zij te bieden heeft in het

1 Ouders zijn alle volwassenen die zich onvoorwaardelijk en blijvend verantwoordelijk weten voor een kind, ongeacht of er sprake is van bloedverwantschap.

CJG. MOVISIE heeft deze signalen besproken met de werkgroep Jeugd van de MOgroep Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening, die de behoefte van het veld onderschreef. In vervolg daarop heeft de MOgroep MOVISIE gevraagd om samen met het werkveld het aanbod (A)MW binnen het CJG te beschrijven.

De werkwijze die MOVISIE heeft ontwikkeld voor het beschrijven van het aanbod van beroepsgroepen in de zorg- en welzijnssector wordt de modulaire systematiek genoemd. Modulen zijn op te vatten als 'zorg- of hulpverleningseenheden' die met elkaar de bouwstenen vormen voor het totale aanbod aan cliëntenzorg van een organisatie of werksoort. Hiermee kan in grote lijnen duidelijk gemaakt worden wat een beroepsgroep of werksoort te bieden heeft voor wie, met welke doelen en met welke (beoogde) resultaten.

Een dergelijke modulaire beschrijving van het aanbod van het (A)MW in de CJG's biedt de mogelijkheid om het (A)MW te profileren richting haar mogelijke samenwerkingspartners in de CJG's en richting de gemeente, als regieverantwoordelijke partij voor de CJG's. Gezien het feit dat de CJG's nog sterk in ontwikkeling zijn, is het de wens van het veld om te komen tot een aanzet van modulen en mogelijk over een jaar te bekijken of actualisering van deze aanzet nodig is en eventueel definitieve modulen te formuleren en vast te stellen.

De voorliggende modulebeschrijving is tot stand gekomen door middel van raadpleging van enkele panels van stafleden (A)MW en uitvoerend maatschappelijk werkers die gespecialiseerd zijn in hulpverlening aan jeugdigen en hun gezinnen (zie bijlage 4 voor namen panelleden).

(Jeugd)maatschappelijk werk

Hoewel de opdracht voor deze modulebeschrijving is ingegeven door de vraag wat het (A)MW kan leveren aan het CJG, werd in de panelbijeenkomsten benadrukt dat veel organisaties een aparte poot jeugdmaatschappelijk werk hebben. Het jeugdmaatschappelijk werk is er voor alle kinderen, jongeren en hun ouders. Er werken maatschappelijk werkers die zich hebben gespecialiseerd in jeugd en gezin. Daarnaast bieden veel (A)MW-organisaties schoolmaatschappelijk werk, al dan niet binnen de poot jeugdmaatschappelijk werk.

De (jeugd)maatschappelijk werker werkt systeemgericht en integraal. Met systeemgericht wordt bedoeld: gericht op het gezinssysteem als geheel en op de aparte delen, het kunnen verklaren hoe gezinsproblemen en gedragsproblemen van jeugdigen kunnen ontstaan en het beschikken over interventies die leiden tot oplossingen. Een systeemgerichte aanpak kan diverse vormen aannemen, zoals werken met het hele gezin, of alleen met de ouders of alleen met de jeugdige (en vaker nog in combinaties hiervan). Om die reden zullen in deze notitie aparte aanzetten voor modulen worden opgenomen voor ouders en voor jeugdigen.

De systeemgerichte visie op en aanpak van vragen en problemen van jeugdigen en hun gezin is voor het CJG essentieel. Overigens vinden de panelleden deze aanpak eigenlijk ook onontbeerlijk voor het AMW. Zij adviseren om die reden om de systeemgerichte visie

in een herschrijving van de modules voor het AMW op te nemen.

Naast de systeemgerichte aanpak focust de (jeugd)maatschappelijk werker op de verwevenheid van immateriële en materiële vragen en problemen. Pedagogische vragen en problemen worden geplaatst in de bredere context van de woonsituatie, het werk van de ouders, de (geestelijke) gezondheid van de gezinsleden, de persoonlijke en relationele omstandigheden van de ouders, de financiële en materiële welstand enz. Een integrale visie verklaart het ontstaan van problemen niet alleen van het gezinssysteem, maar brengt tevens belangrijke leefomstandigheden in beeld die hun invloed uitoefenen op de psychologische en pedagogische verhoudingen in het gezin. De integrale aanpak brengt een allround en pragmatische aanpak met zich mee, die gericht is op het oplossen van belangrijke hindernissen die het zelfstandig oplossen van problemen in de weg kunnen staan.

Tot slot moet het belang van de netwerkbenadering worden genoemd als karakteristiek aan de discipline (jeugd)maatschappelijk werk. In veel gevallen waarin hulpverlening wordt uitgevoerd, zijn meerdere organisaties actief. Iedere instelling levert vanuit zijn kerntaak een bijdrage aan een hulpverleningstraject. Het kunnen organiseren, afstemmen en op tijd leveren van diensten is bijna een vak apart geworden. De maatschappelijke noodzaak van netwerkvorming is nóg belangrijker geworden, nadat onderzoek naar drama's in de hulp aan jeugdigen steeds de oorzaak voor het falen bij gebrekkige samenwerking legden. Het CJG heeft dit aspect ondergebracht in de functie "coördinatie van zorg".

Leeswijzer

In deel 1 van deze notitie wordt geschetst wat de visie en doelstelling is die het kabinet voor ogen heeft met de CJG's. Voor wie zijn de CJG's bedoeld en wat zijn de bouwstenen voor een CJG? Vervolgens wordt een typering van het (A)MW gegeven, van waaruit vervolgens bekeken wordt welke positie en taken het (A)MW zou kunnen vervullen in de CJG's. In deel 2 worden de taken verder uitgewerkt naar concreet hulpverleningsaanbod: de eventuele modules die het (A)MW kan inzetten vanuit de CJG's.

Deel

1

**De positie van het
(A)MW in de centra
voor jeugd en gezin**

1 De Centra voor Jeugd en Gezin

Aanleiding

De afgelopen jaren is vanuit verschillende invalshoeken bekeken hoe kan worden gekomen tot een betere afstemming tussen jeugdbeleid, jeugdgezondheidszorg en jeugdzorg. Deze keten rond jeugd en opvoeden werd in het verleden ervaren als te zeer verkokerd, waardoor er niet altijd een sluitend aanbod voorhanden was voor gezinnen die te maken hebben met (complexe) opgroei- en opvoedvraagstukken. Op zoek naar mogelijkheden voor ontkokering van de jeugdketen hebben Operatie Jong, de Inventagroep en de Gideonsgemeenten ieder een pleidooi gehouden voor een vorm van kleinschalige, laagdrempelige, lokale voorzieningen die ouders en kinderen kunnen bijstaan in hun vragen rond opgroeien en opvoeden. De achterliggende gedachte hierbij is dat ieder kind en iedere ouder de ondersteuning krijg die hij nodig heeft, en dat geen enkel kind meer tussen wal en schip in valt. Een ander belangrijk uitgangspunt hierbij is dat hulp aan ouders en kinderen al in een vroeg stadium aangeboden moet kunnen worden, zodat ergere problemen waar mogelijk kunnen worden voorkomen of verholpen.

Het kabinet onderschrijft de noodzaak om te komen tot meer samenhang tussen jeugdbeleid, jeugdgezondheidszorg en jeugdzorg. Zij ziet hierin een bijzondere regietaak weggelegd voor gemeenten, omdat zij op basis van de Wmo en de WCPV een aantal taken hebben op het gebied van het preventief jeugdbeleid. Gemeenten zouden jeugdtaken zo moeten organiseren dat deze gebundeld aan het kind en de ouders worden aangeboden. Daarbij geeft het kabinet aan er een voorstander van te zijn om de taken te bundelen in een CJG.

Wat is een Centrum voor Jeugd en Gezin?

In de visie van VWS moeten ouders, kinderen, jongeren en professionals bij het CJG snel, gemakkelijk en vanzelfsprekend terecht kunnen met allerlei vragen over opvoeden en opgroeien. In principe is het CJG bedoeld voor iedereen met vragen en problemen over opvoeden en opgroeien. In het CJG worden taken op het gebied van jeugd en opvoeden gebundeld. Het ministerie van VWS ziet het CJG als een herkenbare, laagdrempelige plek, met een duidelijk loket waar men gemakkelijk terecht kan. Bijvoorbeeld in de nabijheid van school, buurt/wijk, eerstelijnsgezondheidszorg. Achter dit loket worden de taken van in ieder geval de jeugdgezondheidszorg, de delen van het algemeen maatschappelijk werk die voor jeugdigen en/of ouders relevante ondersteuning aanbieden en andere organisaties op het gebied van de opvoed- en gezinsondersteuning gebundeld. Want het CJG vervult niet alleen een vraagbaakfunctie voor allerlei opvoedvragen, maar moet bij problemen ook snel hulp kunnen bieden en – indien nodig en wenselijk – zorgen voor een integrale, effectieve aanpak van problemen van gezin/ kind en de coördinatie hiervan. Indien specialistische hulp nodig is die niet door het CJG zelf geleverd kan worden, is een indicatie voor geïndiceerde jeugdzorg of AWBZ-zorg (geestelijke gezondheidszorg, licht verstandelijk gehandicapten) nodig. Het CJG en Bureau Jeugdzorg moeten zodanig samenwerken dat snelle toeleiding plaatsvindt.

Om dit alles goed te kunnen doen is het essentieel dat het CJG samenwerkt met de eerstelijnszorg (in ieder geval met de huisarts, verloskundige en kraamzorg), met de scholen, de kinderopvang en de peuterspeelzalen, met de politie, met de sociale dienst, jeugd- en jongerenwerk en de schuldhulpverlening op lokaal niveau en met de Bureaus Jeugdzorg. In het verlengde hiervan dient het CJG partner te zijn in de Zorgadviesteam (ZAT's). Op deze manier is het mogelijk eerder risicovolle opgroei- en opvoedsituaties op het spoor te komen en sneller hulp te starten (SGB0, 2007).

Het ministerie van VWS wil geen blauwdruk geven voor de inrichting van de CJG's, zij geeft er de voorkeur aan om waar mogelijk aan te sluiten bij bestaande lokale initiatieven. Wel wordt gesteld dat het basismodel voor de Centra voor Jeugd en Gezin moet bestaan uit:

- * De vijf functies van het preventief jeugdbeleid uit de Wet maatschappelijke ondersteuning:
 1. Informatie en advies. Dit gaat om informatie en advies aan ouders, kinderen en jongeren over opvoeden en opgroeien.
 2. Signalering. Duidelijk moet zijn welke afspraken gelden voor het melden van signalen over gezinnen door instellingen als jeugdgezondheidszorg, onderwijs, peuterspeelzalen en jeugd- en jongerenwerk.
 3. Toeleiding naar hulp. Lokaal moet geregeld zijn hoe de toeleiding naar hulp plaatsvindt, dat wil zeggen naar lokale en regionale voorzieningen of Bureau Jeugdzorg.
 4. Licht pedagogische hulp. Voor gezinnen en jeugdigen met opvoed- en opgroei problemen moet er op lokaal niveau licht pedagogische hulp beschikbaar zijn.
 5. Coördinatie van zorg: Bij coördinatie van zorg gaat het om het afstemmen en zo mogelijk bundelen van zorg in het geval dat meerdere hulpsoorten nodig zijn om een jeugdige of gezin te ondersteunen (SGB0, 2007).
- * Het basistakenpakket van de jeugdgezondheidszorg uit de Wet collectieve preventie volksgezondheid. Deze worden hier niet nader toegelicht omdat deze taken niet raken aan de taken en/of functies van het (A)MW.

De regie voor de CJG's wordt dus neergelegd bij de gemeente, zij draagt de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor het CJG. Het CJG heeft de uitvoeringsregie als het gaat om vragen en hulp bij opvoeden en opgroeien. De provincies zijn regieverantwoordelijk voor de Bureaus Jeugdzorg en voor het hulpaanbod van de geïndiceerde jeugdzorg. Gemeente en provincie zijn samen ervoor verantwoordelijk om te komen tot een goede samenwerking in het CJG. De rijksoverheid ondersteunt dit traject door waar nodig de randvoorwaarden te creëren op het gebied van wet- en regelgeving en financiën.

2 Het Algemeen Maatschappelijk Werk

Cijfers

Nederland kent ongeveer 120 organisaties voor Algemeen Maatschappelijk Werk. In totaal hebben deze instellingen bijna 2.500 Fte aan maatschappelijk werkers in dienst. Samen bedienen ze nagenoeg 300.000 cliënten vanuit meer dan 1000 bureaus en spreekuuradressen, verspreid over het land. Iets meer dan tien procent van de cliënten van het AMW is jonger dan 20 jaar en behoort dus tot de doelgroep jeugd. Van alle hulpverleningstrajecten die het AMW uitvoert, is elf procent hoofdzakelijk gericht op problemen met opvoeden en opgroeien (bron: MOgroep, Steun voor Ouders en Jeugd, 2007). Ongeveer 75 % van AMW instellingen heeft school- en (jeugd)maatschappelijk werk. Zij zijn soms actief betrokken bij de vorming van CJG's.

Doel en kenmerken van hulpverlening door het (A)MW

Hoofddoel van het AMW is het bevorderen van de sociale zelfredzaamheid van mensen. Het maatschappelijk werk richt zich daarbij op de behandeling en begeleiding van psychosociale problematiek die mensen in deze zelfredzaamheid belemmert. Het betreffen vooral relatieproblemen, eenzaamheid, opvoedingsproblemen, zingeving- en vrijetijdsproblemen en problemen op financieel gebied. De cliënt wordt geleerd zelf met zijn problematische situatie om te gaan – door acceptatie of door verandering van zijn situatie of gedrag. Dit wordt het versterken van de psychosociale competenties² van de cliënt genoemd. Tegelijkertijd leeft de cliënt in een maatschappelijke context die mede zijn mogelijkheden bepaalt. De kleinschalige context van het huishouden, de straat et cetera; de grotere context van de stad, het bedrijf, de instituties. Deze context kan mede van invloed zijn op het ontstaan en continueren van armoede, opvoedingsproblemen, samenlevingsproblemen in een buurt, werkloosheid, stress op het werk, eenzaamheid, het ontbreken van een sociaal netwerk. Het AMW is gespecialiseerd in deze specifieke wisselwerking tussen de cliënt en zijn omgeving. Het is een vorm van laagdrempelige hulpverlening die plaats vindt in de directe leef- en woonomgeving van mensen. Voor deze hulpverlening is geen indicatie nodig; mensen kunnen zelf contact zoeken met de AMW-instelling in hun gemeente of worden hiernaar doorverwezen door derden.

Functies en hulpverleningsaanbod

Het AMW onderscheidt zeven onderling samenhangende functies die aansluiten op bij cliënten bestaande problemen met psychosociale competenties. Deze AMW-functies zijn gericht op cliënten, op professionele netwerken en op de samenleving:

1. *Toegang verschaffen* aan in principe de gehele bevolking van het werkgebied tot

² Psychosociale competenties is het vermogen van mensen om: zelfstandig ervaringen te verwerken, zorg te dragen voor gezinsleden, relaties aan te gaan en onderhouden, te zorgen voor de bestaansmiddelen voor het huishouden, zich te redden in een nieuwe of veranderende culturele omgeving, gebruik te maken van publieke rechten en voorzieningen, gehoor te geven aan burgerplichten.

psychosociale hulp, gespecialiseerde voorzieningen voor zorg en welzijn, zoals de geestelijke gezondheidszorg, woonzorg en integrale schuldhulpverlening, publieke informatie en voorzieningen, zoals sociale wet- en regelgeving of buurtvoorzieningen.

2. *Begeleiden en behandelen*, op procesmatige wijze, door het bevorderen van psychosociale zelfredzaamheid, op basis van de eigen verantwoordelijkheid van de cliënt.
3. *Bemiddelen namens de cliënt naar personen en instanties* die, onbedoeld, de problematiek van de cliënt verergeren, teneinde hem of haar weer greep te laten krijgen op de situatie.
4. *Ondersteunen* van mensen die op langere termijn minder zelfredzaam zijn in een of meer psychosociale competenties.
5. *Dienstverlening en consultatie* aan professionele derden met de intentie hen meer inzicht te geven in de eigen mogelijkheden ten opzichte van (potentiële) cliënten met psychosociale problemen.
6. *Bijdragen aan preventie van gezondheids- en welzijnsproblemen* door voorlichting, en door training van psychosociale competenties.
7. *Signaleren* van probleemsituaties en probleemversterkende omstandigheden door interventies bij overheden en partners in zorg en welzijn.

(Bronnen: website MOgroep; visiedocument AMW van de MOgroep)

Deze functies kunnen worden vertaald in concreet hulpverleningsaanbod. In 2007 is in samenwerking met het veld het aanbod van het AMW beschreven in de vorm van modules³. Met deze modulaire aanbodbeschrijvingen is een landelijk overzicht ontstaan van wat het AMW concreet doet, voor wie, op welke manier ze dit doet en welk doel ze hiermee beoogt te bereiken. In de modules is alleen het directe hulpverleningsaanbod aan individuele cliënten beschreven. De overige taken van het AMW, die eveneens een wezenlijk onderdeel uitmaken van de functie van het AMW, zijn in modulaire beschrijvingen buiten beschouwing gelaten. Een overzicht van de modules van het AMW is te vinden in bijlage

3 Zie publicatie: Scholte, M. (2007). Transparant aanbod AMW. Modules als bouwstenen voor de hulpverlening. Utrecht: MOVISIE.

3 Het (A)MW in de Centra voor Jeugd en Gezin

Modulariseren algemeen

MOVISIE werkt sinds 2005 aan het maken van aanbodbeschrijvingen door het formuleren van landelijk geldende sets modules (basismodules) voor verschillende werkelden binnen zorg en welzijnswerk. Modules zijn op te vatten als 'zorg- of hulpverleningseenheden' die met elkaar de bouwstenen vormen voor het totale aanbod van een organisatie of werksoort. Hiermee kan in grote lijnen duidelijk gemaakt worden wat een beroepsgroep of werksoort te bieden heeft voor wie, met welke doelen en met welke (beoogde) resultaten. In de praktijk zullen de modules gecombineerd aangeboden worden.

In navolging van jeugdzorg en GGZ is gekozen voor de termen modules, programma's en functies. Voordeel van het werken met programma's en modules is dat ze logisch samenhangen en het aanbod ordenen op een manier die betekenis heeft voor zowel de uitvoering (modules) als de organisatie van de hulpverlening (programma's).

- * Op moduleniveau gelden orderingsvragen als: Welk type hulp heeft iemand nodig? Waaruit bestaat het aanbod? Wat is het doel van het aanbod? Op programmaniveau: Voor welke doelgroep is het aanbod? Welke deskundigen zijn er voor nodig? Waar wordt het uitgevoerd? Wat kost het?
- * Op cliëntniveau leidt de indicatie voor een functie tot de keuze voor een passend hulpaanbod, dat wil zeggen modules die passen bij de problematiek en de hulpvraag van de cliënt. Dit kan direct gebeuren (informatievraag), maar dit kan ook na tussenkomst van een of meer intakegesprek(ken).
- * Op doelgroepniveau spreken we van een programma. Programma's kunnen zowel monodisciplinair als multidisciplinair uitgevoerd worden. Bij de combinatie van modules in een multidisciplinair programma worden de organisatorische aspecten toegevoegd, waaronder afspraken rondom financiering en samenwerking. Op deze manier kunnen programma's ook zorgen voor samenhang over de grenzen van de organisatie door het maken van vaste afspraken met hulpverleners uit lokale / regionale organisaties.

De gebruikte termen zijn als volgt gedefinieerd:

Functie

Een functie is een globaal aangeduide, op een bepaald doel gerichte (hulp- en dienstverleningsactiviteit, zoals het bieden van informatie, begeleiding en training). Uitgaande van functies kan men programma's maken, opgebouwd uit modules.

Programma

Een hulpverleningsprogramma bestaat uit een aantal gespecificeerde en samenhangende afspraken en coördinerende activiteiten, resulterend in een doelgerichte en planmatige inzet van twee of meer modules ten behoeve van een gespecificeerde doelgroep. In een hulpverleningsprogramma kan aan meerdere functies en doelen gewerkt worden.

Module

Een module is een homogene eenheid van hulp- en / of dienstverlening die toepasbaar kan zijn bij meerdere doelgroepen. Het is een als zodanig herkenbaar en in tijd en omvang begrensd onderdeel van het hulpverleningsaanbod. Modulen kunnen in hulpverleningstrajecten ingezet worden, en basisonderdeel zijn van een programma. Een module is (meestal) gekoppeld aan één functie.

(Van Yperen, Van Rest en Vermunt, 1999)

Organisaties kunnen de basismodulen op verschillende manieren gebruiken:

1. Voor de uitvoering en de nascholing

Organisaties kunnen met elkaar de modulen methodisch en procesmatig verdiepen en zo omzetten in een meer gedetailleerde handelingsrichtlijn. Voordeel daarvan is dat het een gedetailleerde procesbeschrijving wordt voor de uitvoering. Nadeel is dat het steeds minder precies zal passen op het individuele geval. Het gaat immers altijd over 'gemiddelden', en elke hulpverlening zal zich daartoe moeten verhouden. Uitgewerkte modulen zijn heel handig om nieuwe medewerkers te scholen in een specifieke werkwijze voor een omschreven doelgroep. Ook vormen ze een goede handleiding voor intervisie en overleg over concrete gevallen. Dit laatste vraagt een flexibele interpretatie zodat het niet als een keurslijf gaat werken. Maatschappelijk werkers moeten altijd kunnen afwijken van zo'n beschrijving als de concrete situatie daarom vraagt.

2. Voor communicatie met de opdrachtgever / collega's / cliënten

De basismodulen – al dan niet gebundeld tot (multidisciplinaire) programma's voor specifieke doelgroepen – kunnen gebruikt worden om duidelijk te maken aan financiers, collega's en cliënten wat de organisatie te bieden heeft. Modulen bieden inzicht in het aanbod. Dit kan door middel van folders, maar ook door presentaties voor bijvoorbeeld (nieuwe) collega's (in opleiding). Een andere optie is om de modulen te gebruiken voor verantwoording achteraf. Wanneer in de registratie wordt bijgehouden uit welke modulen de hulpverlening aan cliënten heeft bestaan, kan in het jaarverslag duidelijk gemaakt worden welke inzet maatschappelijk werkers gepleegd hebben voor welke groepen cliënten. In het landelijk Informatiemodel Maatschappelijke Dienstverlening zijn de AMW-modulen reeds opgenomen. Ook kunnen modulen bewerkt worden tot beknopte informatiefolders waarin naast de

inhoud ook ervaringen van andere cliënten beschreven zijn. Op die manier krijgen cliënten een beeld van wat maatschappelijk werk is en hoe er gewerkt wordt.

3. Voor afstemming en samenwerking

Modulen kunnen ingezet worden in de samenwerking en afstemming met andere disciplines. Samen kun je 'programma's' beschrijven voor specifieke doelgroepen. Elke discipline of organisatie geeft dan aan wat hun aandeel is aan de zorgketen. Zulke programma's kunnen ook de basis vormen voor samenwerking met hulpverleners van buiten de organisatie. Samenwerking is een hot issue en modules kunnen bijdragen aan het positioneren en profileren van het maatschappelijk werk.

4. Voor onderzoek naar resultaten en effecten

Modulen vormen een basis voor het uitvoeren van onderzoek naar de resultaten van de hulpverlening door maatschappelijk werkers. Methodisch moeten modules daarvoor verder uitgediept worden met interventies en werkprocessen om zo voldoende gedetailleerd te zijn voor onderzoek naar de bereikte resultaten en de effecten van de hulpverlening daarbij. Dit kan in allerlei onderzoeksdesigns gebeuren waardoor volgens de inzichten van de *evidence based practice* gewerkt kan worden aan het vullen van een database waarin de interventies van maatschappelijk werkers en de onderzoeksresultaten beschreven staan. In de jeugdzorg wordt al druk gewerkt aan zo'n database met de resultaten van Nederlands onderzoek.

Het ontwikkelen van modules gebeurt samen met hulp-, zorg- of dienstverleners, eventueel aangevuld met andere deskundigen. In zogenaamde paneldiscussies wordt met een groep van ongeveer tien deelnemers aan de hand van een vaste werkwijze bepaald wat de modules zijn die in de praktijk uitgevoerd worden. Input voor de eerste paneldiscussie vormt een startdocument op basis van literatuur die in de deelsector en de beroepsgroep gebruikt wordt om de inhoud richting te geven. Denk hierbij aan dienstenindelingen, functiebeschrijvingen, beroepsprofiel, visiedocumenten enzovoort. Eventueel worden ook de modules van aanpalende werkvelden gebruikt als input. De groep start dan met het selecteren van die modules die ook door hen – al dan niet in aangepaste vorm – uitgevoerd worden. Deze selectie van modules wordt aangevuld met andere (nieuwe) modules die relevant geacht worden. De uitkomst van de paneldiscussie wordt steeds verwerkt in dit startdocument en leidt tot een vernieuwde en verbeterde versie. Na drie tot vier panelbijeenkomsten ligt er een set modules die de stand van zaken van de praktijk op dat moment weergeeft.

Het bouwen van modules start bij het onderscheiden van de functies (zie ook de definitie op pagina 13). Functies worden vervolgens ingedeeld in kleinere eenheden, de modules, waarin die taken worden verfijnd en concreter worden beschreven.

De concrete beschrijving van de modules gebeurt volgens een vaste opzet van de volgende onderdelen: doelgroep, doel, duur (globale inschatting), setting, werkwijze /

activiteiten, eventuele aanvullende informatie en mogelijke randvoorwaarden. Het streven hierbij is een beschrijving niet langer te laten worden dan één A4. Deze beknopte beschrijvingen voorkomen dat al te uitgebreid ingegaan wordt op werkprocessen en interventies, en laten ruimte over voor een eigen invulling en toepassing van de modules. Een module heeft zo de kenmerken van een flexibel inhoudelijk kader. Enerzijds biedt het kader duidelijkheid, anderzijds kan het specifiek op de situatie afgestemd en ingevuld worden.

Modulen ingedeeld naar functies van het CJG

De Wmo onderscheidt vijf functies in het kader van het preventieve jeugdbeleid die de basis vormen voor het takenpakket van de CJG's. De kernvraag in dit project is: wat is het aanbod van het (A)MW op deze vijf functies die het CJG moet gaan vervullen? Of liever gezegd welke modules maatschappelijk werk geven antwoord op de vraag van jeugdigen en ouders binnen de vijf functies die het CJG moet gaan vervullen? Om hierop een antwoord te geven is in eerste instantie gekeken naar in hoeverre de 35 modules van het AMW (zie het overzicht van alle modules in bijlage 1) zijn onder te brengen bij de vijf genoemde functies van het CJG. Overigens moet hierbij worden opgemerkt dat deze 35 modules niet het volledige aanbod van het AMW beschrijven. Het zijn de belangrijkste activiteiten. Daarnaast is gekeken naar welke nieuwe modules vraag is in het CJG.

Bij de indeling van de modules naar de vijf Wmo-functies voor de CJG's is uitgegaan van een aantal vooronderstellingen, te weten:

- * Het CJG richt zich op vragen rond opvoeden en opgroeien. Vragen waarmee ouders naar het CJG toekomen, dienen gerelateerd te zijn aan hun taak als ouder. Dit kunnen in principe ook vragen zijn die gelegen zijn in de randvoorwaardelijke sfeer. Zo kunnen financiële problemen mogelijk een eerste insteek zijn waarmee ouders bij een CJG terecht komen, indien deze problemen dermate veel stress opleveren dat het belemmerend werkt voor de ontwikkeling of de opvoeding van hun kind (bijvoorbeeld omdat ze het schoolgeld niet kunnen betalen). Financiële problemen van ouders an sich, zonder dat dit consequenties heeft voor het opvoeden of opgroeien van de kinderen, behoort echter niet tot het terrein van het CJG.

Bij jongeren ligt dit iets anders. Kijkend naar hetzelfde voorbeeld: leren omgaan met geld en het verstandig beheren van financiën is een belangrijke competentie die jongeren moeten ontwikkelen op weg naar hun zelfstandigheid. Als zij hier vragen over hebben, zouden zij in principe terecht moeten kunnen bij het CJG. Kijkend naar de modules, betekent dit dat er aanbod zal bestaan dat wel toegankelijk is voor jongeren, maar niet voor hun ouders indien er geen relatie bestaat met de opvoed- en opgroei-problemen waar zij tegen aan lopen. Andere voorbeelden hiervan zijn o.a. de modules 'praktische en materiële begeleiding' en 'sociale vaardigheidstraining'.

- * Enkele modules die hieronder worden genoemd, zullen ook worden aangeboden vanuit de geïndiceerde jeugdzorg. Een voorbeeld hiervan is de ondersteuning bij rouw- en verliesverwerking. Enigszins generaliserend kan worden gesteld dat het

AMW op deze hulpvraag inspringt indien de problemen nog niet pathologisch van aard zijn en wanneer mag worden verwacht dat met een relatief lichte vorm van (niet-geïndiceerde) hulpverlening voorkomen kan worden dat de problematiek verergert.

Verhouding tussen het (A)MW en de andere partners in het CJG

Hierboven hebben we aangegeven aan welke functies van het CJG het (A)MW kan bijdragen. Het AMW is echter niet de enige organisatie die aan deze functies kan bijdragen. Het CJG is een netwerkorganisatie waarin verschillende organisaties participeren. De gemeente heeft veel vrijheid in de manier waarop het CJG ingericht wordt. De rijksoverheid stelt de volgende minimeisen aan het CJG:

- * Uitvoering geven aan het basistakenpakket in de jeugdgezondheidszorg.
- * Uitvoering geven aan de vijf preventieve taken op het gebied van opvoed- en opgroei-ondersteuning van prestatieveld 2 van de Wmo.
- * De schakel van het CJG met Bureau Jeugdzorg.
- * De schakel van het CJG met het onderwijs.
- * Tenminste één fysiek inlooppunt per gemeente.
- * Voldoen aan de eisen van regie en sluitende afspraken, zoals die worden neergelegd in de Wet op de jeugdzorg.

Bij de invulling die gemeenten geven aan de organisatie van het inlooppunt - al dan niet in combinatie met de opvoed- en opgroei-praktijk - zijn drie varianten zichtbaar:

- * Inlooppunt (en opvoed- en opgroei-praktijk) als bedrijfsverzamelgebouw.
- * Inlooppunt en opvoed- en opgroei-praktijk onder leiding van een hoofdaannemer.
- * Inlooppunt (en opvoed- en opgroei-praktijk) als één geïntegreerde organisatie.

Vaak is er een onderscheid tussen front office en back office activiteiten. Dit wordt echter lokaal verschillend ingevuld waardoor in deze aanzet tot modules niet aangegeven kan worden wat in de front office en wat in de back office plaatsvindt. In Oss wordt het CJG bijvoorbeeld gezien als een front office waarin allerlei aanbod gericht op ouders en jeugdigen wordt samengebracht. Van de speel-o-theek en het inschrijfpunt voor kinderopvang tot de jeugdgezondheidszorg. Gemeenten gaan bij de vormgeving van hun CJG doorgaans uit van bestaande structuren. Op zich is het begrijpelijk aan te sluiten bij bestaande voorzieningen en relaties. Maar, CJG's worden ingevoerd vanwege algemeen geconstateerde gebreken in de jeugdketen, zoals een versnipperd aanbod, te weinig preventief aanbod, een aanbod dat niet doorzichtig is voor cliënten en het ontbreken van sluitende afspraken en zorgcoördinatie. Het is dan ook aan te bevelen dat gemeenten voordat zij hun CJG gaan inrichten, de bestaande structuren evalueren en bij hun keuzes rekening houden met de uitkomsten van deze evaluaties.

In de jeugdketen zijn uiteenlopende netwerkstructuren te onderscheiden die zich richten op kinderen en jeugdigen. Het gaat bijvoorbeeld om wijkgerichte netwerken, probleemgerichte netwerken en de zorgstructuren in het onderwijs. Gemeenten zijn er alert op dat er geen kluwen van netwerken ontstaat en benutten de komst van het CJG

om de bestaande netwerken te stroomlijnen en in samenhang te brengen met elkaar en het CJG.

Uit een quick scan die door de MOgroep is gehouden, blijkt dat het maatschappelijk werk overal is betrokken bij het CJG. Vaak zijn ook jeugd- en jongerenwerk, peuterspeelzaal en de brede school betrokken partij in het CJG en soms de schuldhulp en het jeugdloket werk en inkomen. Volgens het basismodel zullen de volgende professionals mogelijk werkzaam zijn in een Centrum voor Jeugd en Gezin: jeugdarts, jeugdverpleegkundige, assistenten, algemeen maatschappelijk werker, sociaal pedagogische hulpverlener, (ortho)pedagoog en kinder- en jeugdpsycholoog. Het aanbod van de andere professionals kan overlappen met het aanbod van het AMW. Met de aanzet tot modules kan het aanbod en de meerwaarde van het (A)MW duidelijk gemaakt worden.

Er zijn aanwijzingen dat de positie van het maatschappelijk werk in de CJG's in de provinciesteden steviger is dan in de grote steden.

Als het gaat om opvoeden en opgroeien spelen kennis en ervaring op het terrein van pedagogiek en ontwikkelingspsychologie een grote rol. MOVISIE heeft in het kader van het *Actieplan Professionalisering Jeugdzorg* onlangs een opdracht afgerond waarin werd gevraagd om te komen tot een competentieprofiel dat ook van toepassing is op maatschappelijk werkers die in het CJG werken. In bijlage 2 vindt u de competenties die (jeugd)maatschappelijk werkers inbrengen in het CJG.

Overzicht modules

De indeling van de (jeugd) maatschappelijk werk modules naar de vijf Wmo-functies voor de CJG's staat in schema op de volgende pagina. De modules zijn gekozen vanuit een vraaggericht perspectief. Het traject dat de cliënt doorloopt en de vragen van ouders en jeugdigen zijn het uitgangspunt. Een aantal van de 35 modules die het AMW biedt, kunnen tevens aangeboden worden vanuit de Centra voor Jeugd en Gezin. Het hulpaanbod van een reguliere AMW-organisatie heeft echter een andere doelgroep dan het CJG, en ook de bijbehorende hulpvragen en problematiek verschillen. Dit vraagt om een verdere toespitsing van de AMW-modules naar de doelgroep ouders en jeugd, en om een nadere uitwerking van het hulpaanbod naar vragen die specifiek zijn gericht op opvoeden en opgroeien. Modules moeten meer vanuit het kind of de jongere geschreven worden en er moet meer aandacht besteed worden aan de effecten van andere problemen van ouders op kinderen.

In de aanzet tot modules wordt de dienstverlening opgeknipt om te laten zien wat er allemaal geboden kan worden. In de praktijk zullen de modules vaak gecombineerd worden aangeboden.

Deze uitwerking wordt gegeven in deel 2 van deze notitie, waarin de modules zijn vertaald zodat zij kunnen worden gebruikt in de CJG's.

Wmo-functies van het CJG		Modulen maatschappelijk werk in CJG ¹	
Entree cliënt	Contact klant met CJG	• Baliegesprek • Vraagverheldering	
Informatie en advies	Informatie en advies voor ouders, kinderen en jongeren over opvoeden en opgroeien	• Informatie, advies en concrete dienstverlening	
Signalering	Afspraken voor het melden van signalen over gezinnen door instellingen als jeugd-gezondheidszorg, onderwijs, peuterspeelzalen en jeugd- en jongerenwerk.	• Ontvangen en afhandelen meldingen • Reageren op meldingen (outreachinge hulpverlening)	
Toeleiding naar hulp (begeleiding naar gespecialiseerde zorg)	Lokale toeleiding naar hulp, dat wil zeggen naar lokale en regionale voorzieningen of Bureau Jeugdzorg.	• Contact leggen door laagdrempelige activiteiten • Begeleidingstraject naar gespecialiseerde zorg • Reageren op meldingen (outreachinge hulpverlening). Zie signalering.	
Licht pedagogische hulp	Pedagogische hulp op lokaal niveau voor gezinnen en jeugdigen met opvoed- en opgroei problemen.	Modulen voor jeugdigen² • Hulp bij vragen en problemen op het gebied van opgroeien van kinderen, jeugdigen en jongeren. • Ondersteuning bij praktische zaken	Modulen voor ouders³ • Antwoord op algemene opvoedingsvragen en vaardigheden • Hulp bij beoordelen en beïnvloeden gedrag en sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen • Versterken opvoedingsrol • Ondersteuning bij opbouwen en versterken van het sociale netwerk
Coördinatie van zorg	Het afstemmen en zo mogelijk bundelen van zorg in het geval dat meerdere hulpsoorten nodig zijn om een jeugdige of gezin te ondersteunen.	• Zorgcoördinatie • Gezinscoaching • Eigen kracht conferentie • Coördineren van een netwerk	
Overig		• Deskundigheidsbevordering en consultatie van andere professionals OF Schoolmaatschappelijk werk.	

1 De modulen zijn gekozen op basis van de vraag van ouders en jeugdigen en niet op basis van de werkvorm. Er zijn daarom geen aparte modules rond bijvoorbeeld internethulpverlening, chatsessies en groepswerk. Deze werkvormen worden wel genoemd in de modulen als setting of activiteit. De modulen kunnen overlap vertonen.

2 De modulen licht pedagogische hulp voor jeugdigen zijn ontleend aan de belangrijkste vragen en problemen die jeugdigen melden bij instanties zoals de Kindertelefoon en de JIPs. Bij kinderen en jeugdigen onder de 16 worden ouders altijd geïnformeerd en gevraagd om toestemming. Bij kinderen onder de 12 zijn de ouders opdrachtgever.

3 De modulen voor ouders en opvoeders zijn ontleend aan de hoofdcategorieën van vragen die door opvoeders worden gesteld bij organisaties. Bron: Trimbosinstituut, Speetjens, van der Linden en Goossens, Utrecht, 2009

Deel

2

**Aanzet tot module-
beschrijvingen (A)MW
voor de Centra voor
Jeugd en Gezin**

Deel 2:

Aanzet tot modulebeschrijvingen (A)MW voor de Centra voor Jeugd en Gezin

Overzicht van de uitgewerkte modules

Eerste contact cliënt met CJG

1. Baliegesprek	22
2. Vraagverheldering (voorheen intake)	24

Informatie en advies

3. Informatie, advies en concrete dienstverlening	26

Signalering

4. Ontvangen en afhandelen meldingen	28
5. Reageren op meldingen (outreachinge hulpverlening)	29
6. Ter overweging: waakvlamcontacten na gespecialiseerde jeugdzorg	30

Toeleiding naar hulp

7. Contact leggen door laagdrempelige activiteiten	31
8. Begeleidingstraject naar gespecialiseerde jeugdzorg (motivatietraject)	32

Licht pedagogische hulp / Modulen voor ouders

9. Antwoord op algemene opvoedingsvragen- en vaardigheden	33
10. Hulp bij beoordelen en beïnvloeden gedrag en sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen	34
11. Versterken opvoedingsrol	36
12. Ondersteuning bij opbouwen en versterken van het sociale netwerk	38

Licht pedagogische hulp / Modulen voor jeugdigen

13. Hulp bij vragen en problemen op het gebied van opgroeien van kinderen, jeugdigen en jongeren	39
14. Ondersteuning bij praktische zaken	42

Licht pedagogische hulp / Module voor ouders en jeugdige

15. Waakvlamcontacten na gespecialiseerde jeugdzorg	45

Coördinatie van zorg

16. Zorgcoördinatie	45
17. Gezinscoaching	47
18. Eigen Kracht Conferentie	48
19. Coördineren van een netwerk	49

Overig

20. Deskundigheidsbevordering en consultatie van andere professionals	50

Ouders

In dit stuk spreken we van ouders. Hieronder worden alle volwassenen verstaan die zich onvoorwaardelijk en blijvend verantwoordelijk weten voor een kind, ongeacht of er sprake is van bloedverwantschap.

Jeugdigen

- * Kinderen: 0-12 jarigen te onderscheiden in jonge kinderen 0-4 jaar en kinderen in basisschoolleeftijd 4-12 jaar.
- * Jeugdigen: 12- 18 jarigen ook wel jongeren genoemd. Te onderscheiden in prepubers: 10-14 jarigen en pubers: 14-18 jarigen.
- * Jongvolwassenen: 18-23 jarigen, waar bij de leeftijdsgroep tot 20 jaar vaak ook nog wordt gesproken over jongeren.

Keuze van modules

De modules zijn gekozen op basis van de vraag van ouders en jeugdigen en niet op basis van de werkvorm. Er zijn daarom geen aparte modules rond bijvoorbeeld internethulpverlening, chatsessies en groepswork. Deze werkvormen worden wel genoemd in de modules als setting of activiteit. De modules kunnen overlap vertonen.

1 Baliegesprek

+ Doelgroep

Alle ouders en jeugdigen die in de regio wonen.

+ Doelen

Op een vriendelijke en uitnodigende wijze in contact treden met jeugdigen en ouders om hun vraag aan te horen en een start te maken met het antwoord.

+ Duur en frequentie

Kort en eenmalig

+ Setting

Individueel, met gezin(sleden), groepje (jongeren). Telefonisch of op spreekuur op een inlooppunt voor ouders of een apart inlooppunt voor jongeren (JIP).

+ Werkwijze / activiteiten

De ouder / jeugdige⁴

- * weet of hij aan het goede adres is
- * wordt bij urgente problemen onmiddellijk geholpen
- * wordt indien nodig naar een andere instelling verwezen
- * krijgt een eerste antwoord op zijn vraag. Dat kan zijn:
 - informatie, advies of concrete dienstverlening
 - een afspraak voor vraagverheldering

+ Aanvullende informatie

De meerwaarde van de maatschappelijk werker is de integrale en systeemgerichte aanpak⁵. Zowel jongeren als ouders komen soms met verborgen vragen binnen. Het is belangrijk om uitnodigend te zijn en eerder iets te veel vragen te stellen dan te weinig. Cliënten komen niet snel terug als hun signaal niet doorkomt.

4 Overall waar 'opvoeder of jeugdige' staat, kan het ook over twee of meer cliënten gaan wanneer het meerdere personen uit een cliëntsysteem betreft.

5 Met systeemgericht wordt bedoeld: gericht op het gezinssysteem als geheel en op de aparte delen, het kunnen verklaren hoe gezinsproblemen en gedragsproblemen van jeugdigen kunnen ontstaan en het beschikken over interventies die leiden tot oplossen. Met de integrale aanpak focust de (jeugd)maatschappelijk werker op de verwevenheid van immateriële en materiële vragen en problemen. Pedagogische vragen en problemen worden geplaatst in de bredere context van de woonsituatie, het werk van de ouders, de (geestelijke) gezondheid van de gezinsleden, de persoonlijke en relationele omstandigheden van de ouders, de financiële en materiële welstand enz. enz. Een integrale visie verklaart het ontstaan van problemen niet alleen van het gezinssysteem, maar brengt tevens belangrijke leefomstandigheden in beeld die hun invloed uitoefenen op de psychologische en pedagogische verhoudingen in het gezin. De integrale aanpak brengt een allround en pragmatische aanpak met zich mee, die gericht is op het oplossen van belangrijke hindernissen die het zelfstandig oplossen van problemen in de weg kunnen staan.

+ Randvoorwaarden

- * De taal van jongeren spreken. De taal van ouders spreken.
- * Bij twijfel over verborgen problematiek: informatie of advies aanbieden om inschatting voort te zetten.
- * Een actuele sociale kaart en informatie over bereikbaarheid van andere hulp- en dienstverleners.

2 Vraagverheldering

+ Doelgroep

Iedereen die vanuit de baliefunctie wordt doorverwezen of via de telefoon een afspraak heeft gemaakt.

+ Doelen:

- * De vraag of het probleem met betrekking tot opvoeden of opgroeien is actief gehoord en geordend en het vervolgtraject is duidelijk.
- * De ouder of jeugdige heeft relevante informatie en/of advies gekregen.
- * De ouder of jeugdige is gemotiveerd voor de hulpverlening (eventueel verwijzing naar andere werksoort/discipline).

+ Duur en frequentie

In principe één gesprek. Bij ingewikkelde zaken of bij inschakelen andere gezinsleden twee gesprekken van drie kwartier tot een uur.

+ Setting

Op een plaats die dichtbij is voor de cliënt, én veilig. Dat kan betekenen dat voor jongeren andere plaatsen voor gesprekken worden gekozen dan voor ouders (bijvoorbeeld in een gezondheidscentrum, buurthuis of school). Zo nodig telefonische raadpleging van huisarts, ouders, andere hulpverlener(s) en/of andere betrokkenen.

+ Werkwijze / activiteiten

- * Wensen en behoeften van cliënt verkennen: actief vragen stellen ter verduidelijking, samenvatten, vragen: wanneer is het probleem over? Wenselijk: gebruiken van een gestandaardiseerde vragenlijst om alle relevante thema's voor jeugdigen en gezin te toetsen op relevantie (Bv Gestructureerde Vragenlijst Toegang).
- * Het systeem in kaart brengen.
- * Informatie en advies geven voor eerste oplossingen om (voor zover nodig) de druk al wat van de ketel te halen.
- * Acties afspreken voor vervolg:
 - informatie, advies of concrete dienstverlening
 - afspraak om een begeleidingstraject naar gespecialiseerde zorg te starten
 - afspraak voor een vorm van pedagogische hulpverlening

+ Aanvullende informatie

De meerwaarde van de maatschappelijk werker is de integrale en systeemgerichte aanpak. De informatieverzameling / het onderzoek is gericht op:

- * de actuele leefsituatie (waaronder materiële omstandigheden als huisvesting en financiën);
- * een korte biografische schets;

Eerste contact cliënt met CJG

- * de problemen met opvoeden of opgroeien in het heden en de aanleiding om hulp te zoeken;
- * instandhoudende factoren;
- * de beleving en gevolgen;
- * de probleemhantering en hulpverleningsverleden;
- * compenserende omstandigheden en sociale steun;
- * de doelstellingen, behoeften en verwachtingen ten aanzien van hulpverlening (w.o. acute problemen die nú om een oplossing vragen);
- * de balans tussen draagkracht en draaglast van het cliëntsysteem.

Nog nagegaan moet worden welke vragenlijst(en) het meest geschikt zijn voor het CJG. Van groot belang is dat deze vragenlijsten niet hinderend werken voor jeugdigen en ouders, maar verruimend, inzichtelijk.

+ Randvoorwaarden

Competenties voor ondersteuning bij opvoeden en opgroeien. Zie bijlage 2.

3

Informatie, advies en concrete dienstverlening

+ Doelgroep

- * Alle ouders die informatie, advies of hulp willen hebben bij opvoeden.
- * Alle jeugdigen vanaf 12 jaar die informatie, advies of hulp willen bij opgroeien.
- * Informatie en advies kan leiden tot een aanmelding/intake voor hulpverlening door het CJG of een verwijzing voor hulpverlening elders.

+ Doelen

De ouder of jeugdige heeft relevante informatie, advies en/of praktische hulp gekregen en kan hier zelf mee verder (e.e.a. kan leiden tot een uitgebreidere intake om de hulpvraag te onderzoeken).

+ Duur en frequentie

In principe eenmalig op initiatief van de ouder of jeugdige.

+ Setting

Individueel. Loket of informatiewinkel/informatiepunt /op school of via digitale communicatievormen.

+ Werkwijze/activiteiten

- * Mondeling of digitaal informatie en advies geven aan ouders op het gebied van opvoeden, folders en brochures uitdelen of digitaal beschikbaar stellen en de ouder attenderen op relevante websites.
- * Mondeling of digitaal informatie en advies geven aan jeugdigen met vragen op het gebied van opgroeien, folders en brochures uitdelen of digitaal beschikbaar stellen en de jeugdige attenderen op relevante websites.
- * Indien nodig concrete dienstverlening, zoals het bieden van hulp bij het invullen van formulieren.

+ Aanvullende informatie

- * Informatie geven en advisering gebeurt naar aanleiding van een vraag van een jeugdige of ouder, zonder dat daar een uitgebreide intake aan vooraf is gegaan. Het gaat om een eenmalige activiteit, hoewel een ouder of jeugdige altijd terug kan komen voor extra, aanvullende of nieuwe informatie, praktische hulp of advies. (Vaak wordt in de registratie van een 'kort contact' gesproken.)
- * Deze module wordt soms door of samen met sociaal raadslieden uitgevoerd.
- * De meerwaarde van een maatschappelijk werker is het signaleren van 'de vraag achter de vraag' en het daarop doorvragen en mogelijk wijzen op / verwijzen naar andere hulpverlening. De maatschappelijk werker hanteert hierbij een integrale en

systeemgerichte aanpak (de loketfunctie kan gezien worden als een front-office en er moeten dus afspraken zijn met de back-office).

+ Randvoorwaarden

- * Actuele kennis van wet- en regelgeving op het terrein van welzijn, zorg en wonen met name met betrekking tot jeugdigen.
- * Competenties voor ondersteuning bij opvoeden en opgroeien. Zie bijlage 2.
- * Een actuele sociale kaart en informatie over bereikbaarheid van andere hulp- en dienstverleners.
- * Afspraken over doorverwijzing voor procesmatige hulpverlening.

4

Ontvangen en afhandelen meldingen

+ Doelgroep

Risicogezinnen; ouders en jeugdigen die hulp behoeven maar hier niet zelf om vragen. Signalen van derden als medewerkers van scholen, peuterspeelzalen, jeugd- en jongerenwerk- en gezondheidszorgorganisaties moeten leiden tot tijdige hulpverlening (vroegsignalering).

+ Doelen

- * Relevante derden weten wat van hen verwacht wordt ten aanzien van het melden van signalen.
- * De signalen van derden worden tijdig afgehandeld en leiden tot vervolgstappen.

+ Duur en frequentie

Een signaal is eenmalig. Open staan voor signalen is een doorlopende taak.

+ Setting

Op kantoor en bij derden.

+ Werkwijze/activiteiten

- * Opstellen en implementeren van protocollen om signalen te melden in de verschillende organisaties die contact hebben met ouders en jeugdigen;
- * Onderhouden van contacten met medewerkers van de verschillende organisaties om het werken volgens de protocollen blijvend onder de aandacht te brengen zodat iedereen weet wanneer en wat ze moeten melden en hoe;
- * Opstellen en uitvoeren van een systeem binnen het CJG om signalen adequaat en tijdig op te volgen met een reactie op de melding.

+ Aanvullende informatie

- * De meerwaarde van de maatschappelijk werker is de netwerkbenadering⁶.
- * Het succes van een protocol staat of valt met de bekendheid van het systeem en de bereidheid van medewerkers om signalen te melden. Signalering moet doorlopen bij personeelwisselingen.

+ Randvoorwaarden

- * Afspraken op management- en uitvoerend niveau over de verantwoordelijkheden en taken van de verschillende ketenpartners en derden.
- * Een netwerk in de lokale infrastructuur.
- * Netwerkvaardigheden.

6 De netwerkbenadering is karakteristiek voor de discipline maatschappelijk werk. In veel gevallen waarin hulpverlening wordt uitgevoerd, zijn meerdere organisaties actief. Iedere instelling levert vanuit zijn kerntaak een bijdrage aan een hulpverleningstraject. Het kunnen organiseren, afstemmen en op tijd leveren van diensten is bijna een vak apart geworden.

5

Reageren op meldingen (outreachinge hulpverlening)

+ Doelgroep

Ouders en jeugdigen die hulp behoeven maar hier niet zelf om vragen of die weinig vertrouwen hebben in de hulpverlening en die elk contact met hulpverlening vermijden (zorgmijders). Vaak is lichte drang nodig om de hulp te aanvaarden. Hulp wordt meestal ingezet op basis van indicatie of signalen van derden.

+ Doelen

- * De ouders of jeugdige voelen zich erkend in hun problemen.
- * De ouders of jeugdige hebben (een beginnend) vertrouwen in de hulpverlener en accepteren hulpverlening.
- * De actuele problematiek van de ouders en/of jeugdige is ontrafeld en waar mogelijk aangepakt.
- * De jeugdige en zijn systeem hebben doelmatige en efficiënte (op elkaar afgestemde) hulpverlening die erop gericht is dat de jeugdige geen belemmeringen ondervindt bij het opgroeien en dat de ouders gesteund worden bij het opvoeden.

+ Duur en frequentie

Er is geen vast aantal gesprekken. Het gaat vaak om meerdere contactmomenten over een langere periode.

+ Setting

Individueel of gezin. Bij de cliënt thuis, of waar de cliënt zich ophoudt. Eventueel gesprekken samen met derden (vertrouwenspersoon, politie). Naast gesprekken met de cliënt, zal ketenafstemming belangrijk zijn. Hiervoor zal veel gebeuren vanuit kantoor: per telefoon of e-mail.

+ Werkwijze/activiteiten

Bij outreachinge hulpverlening gaat het er vooral om mensen te overtuigen van het belang en de bijdrage van goede hulpverlening aan de situatie en de toekomst van de jeugdige. Daarom staan contact leggen en informeren, motiveren en toeleiden voorop.

Gewoonlijk kunnen meerdere stappen onderscheiden worden waarbij verschillende activiteiten worden uitgevoerd:

- * Contact leggen met de ouders en jeugdigen soms door herhaald aandringen, bijvoorbeeld via een vertrouwd persoon (de aanmelder);
- * Vertrouwen winnen, motiveren tot acceptatie hulpverlening; hierbij geldt wel dat bescherming van jeugdigen tegen verwaarlozing, mishandeling en misbruik voorop staat: dan is tijdig ingrijpen en bijsturen noodzakelijk;
- * Rust brengen door orde op zaken te stellen en derden in te schakelen waar nodig / afstemmen van bestaande of benodigde zorg;

Signalering

- * Indien nodig inschakelen en afstemmen van hulpverlening en overleg met collega's / andere disciplines;
- * Samenspraak met collega's / andere disciplines om legitimatie voor bemoeizorg te behouden;
- * Zorgvuldige overdracht naar reguliere hulpverlening en zo nodig inzet van casemanagement.

+ Aanvullende informatie

Kortdurende outreachende hulpverlening vraagt een directieve werkwijze. Hierbij wordt gebruikgemaakt van verschillende methoden en technieken: motiverende gespreksvoering, onderzoek, belangenbehartiging, bemiddeling, praktische en emotionele ondersteuning waar nodig.

De meerwaarde van de maatschappelijk werker is de systeemgerichte en integrale aanpak en netwerkbenadering.

+ Randvoorwaarden

- * Deskundigheid op het gebied van ORH waaronder motiverende gesprekstechnieken.
- * Er is beleid met richtlijnen voor het omgaan met signalen/aanmelding, tijdsbesteding en dossiervorming en veiligheidsprocedures (bijv. mobiele telefoon mee en in welke situaties er een collega mee gaat).
- * Afspraken op management- en uitvoerend niveau over de verantwoordelijkheden en taken van de verschillende ketenpartners.
- * Een netwerk in de lokale infrastructuur

6

Ter overweging: waakvlamcontacten na gespecialiseerde jeugdzorg

7

Contact leggen door laagdrempelige activiteiten

+ Doelgroep

Wanneer ouders en jeugdigen onvoldoende bekend zijn met het aanbod of wanneer de drempel voor voorzieningen te hoog lijkt te zijn, wordt door outreachend werken en het aanbieden van laagdrempelige activiteiten contact gezocht met deze ouders en jeugdigen.

+ Doelen

- * De drempel verlagen om gebruik te maken van de voorzieningen voor jeugdigen en ouders in de wijk en het hulpaanbod van het CJG omdat er al contact is met het CJG.
- * Vroegsignalering van problemen met opvoeden en opgroeien in alle gezinnen (ook als er geen melding over is binnengekomen).

+ Duur en frequentie

Afhankelijk van de activiteit. Veelal eenmalig.

+ Setting

Individueel of gezin. In het CJG, in de thuissituatie of waar de jeugdige of ouder zich ophoudt.

+ Werkwijze/activiteiten

Laagdrempelige activiteiten zonder hulpverleningsstempel die op alle ouders en jeugdigen gericht zijn waarbij ouders en jeugdigen voorgelicht worden over het aanbod. Bijvoorbeeld huisbezoeken bij alle gezinnen met jonge kinderen in een wijk (bijvoorbeeld als felicitatiedienst als een peuter twee wordt); sport- en spelactiviteiten; eenmalige themabijeenkomsten over opvoedingsthema's etc.

+ Aanvullende informatie

- * De meerwaarde van de maatschappelijk werker is de integrale en systeemgerichte aanpak. Zowel jongeren als ouders komen soms met verborgen vragen binnen. Het is belangrijk om uitnodigend te zijn en eerder iets te veel vragen te stellen dan te weinig. Cliënten komen niet snel terug als hun signaal niet doorkomt.
- * In een aantal CJG's wordt er voor gekozen om alle inschrijfpunten voor voorzieningen voor ouders en jeugdigen in het CJG onder te brengen zoals bijvoorbeeld verloskundige zorg,
- * speel-o-theek, kinderopvang, peuterspeelzalen etc. Op deze manier hoopt men dat het CJG een vanzelfsprekend adres wordt voor alle opvoed- en opgroevragen én toegankelijk en aantrekkelijk wordt voor grote groepen ouders en ouders.

8

Begeleidingstraject naar gespecialiseerde jeugdzorg (motivatietraject)

+ Doelgroep

Jeugdigen en ouders die geïndiceerd zijn voor andere hulpverlening dan die van het CJG, maar die daartoe nog gemotiveerd moeten worden.

+ Doelen

- * De ouder en/of jeugdige is gemotiveerd voor vervolghulpverlening bij de gespecialiseerde jeugdzorg.
- * De ouder en/of jeugdige heeft informatie en advies gekregen die hem kan helpen zijn hulpvraag voor de gespecialiseerde jeugdzorg te verwoorden (eventueel samen met de hulpverlener).

+ Duur en frequentie

Gemiddeld 3 tot 5 gesprekken gedurende een tot enkele maanden.

+ Setting

Gezin, eventueel met naastbetrokkenen. Op kantoor of in de thuissituatie.

+ Werkwijze/activiteiten

Belangrijk is mensen zover te krijgen dat ze de hulpverlening aanvragen die het meest passend is voor hun problematiek. Activiteiten die uitgevoerd worden zijn:

- * Ouders en/of jeugdigen helpen met het formuleren van een concrete hulpvraag;
- * Overleg met ouders en/of jeugdigen welke van de verschillende hulpvormen aansluit bij de hulpvraag;
- * Contact opnemen/onderhouden met de instelling waarnaar verwezen wordt;
- * Informatieoverdracht aan de instelling waarnaar verwezen wordt;
- * Zo nodig 'warme overdracht' waarbij één of enkele gesprekken gevoerd worden samen met de ouder en/of jeugdige en de instantie waarnaar verwezen wordt.

+ Aanvullende informatie

De belangrijkste methodische ingrediënten zijn: motiverende gespreksvoering, informatie en advisering, en bemiddeling.

+ Randvoorwaarden

- * Deskundigheid in het hanteren van motiverende gesprekstechnieken.
- * Afspraken op managementniveau rondom de samenwerking met de organisaties waarnaar begeleid wordt.

9

Antwoord op algemene opvoedingsvragen- en vaardigheden

+ Doelgroep

Alle ouders met kinderen tot 23 jaar.

+ Doelen

Antwoord geven op opvoedingsvragen waar ouders geen raad mee weten en/of waar zij onzeker van worden met het doel om ouders in hun vaardigheden te versterken. Tevens: signaleren of er mogelijk problematische omstandigheden schuilen achter de vraag van ouders zodat daarvoor snel een antwoord kan worden gezocht.

+ Duur en frequentie

Eén of twee gesprekken van drie kwartier á een uur. Individueel of in groepsverband.

+ Setting

CJG-locatie. Bij veel voorkomende vragen kan gedacht worden aan informatie via het internet (website CJG).

+ Werkwijze / activiteiten

- * Aanhoren en verkennen vragen die ouders stellen
- * Verklaring geven voor de vraag (onwetendheid, onmacht enz.)
- * Informatie geven: wat is hier aan de hand? (gebruik diverse hulpmiddelen die aansluiten bij informatiebehoefte cliënt)
- * Advies geven: wat kunt u zelf doen?
- * Concrete dienstverlening: inschakelen andere professionals (bv jeugdgezondheidszorg) of weg wijzen naar opvoedingscursussen

+ Aanvullende informatie

CJG's kunnen hier goed samenwerken door samen uitstekende en toegankelijke brochures te maken over veel voorkomende vragen van ouders en jeugdigen. Ook is afstemming met de jeugdgezondheidszorg hierin van belang. Voorbeelden: hoe leer ik mijn kind omgaan met geld, hoe zorg ik dat hij zich aardig gedraagt tegen andere ouderen etc.

+ Randvoorwaarden

- * Altijd de blik gericht houden op verscholen vragen en problemen. Liever iets meer doorvragen dan te weinig vragen.
- * Competenties voor ondersteuning bij opvoeden en opgroeien. Zie bijlage 2.

10

Hulp bij beoordelen en beïnvloeden gedrag en sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen

+ Doelgroep

Alle ouders met kinderen tot 23 jaar die moeilijk gedrag vertonen of die vragen hebben over de sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen in verschillende leeftijdsfases. Specifieke doelgroepen rond specifieke problematiek of ontwikkelingsfases (bijvoorbeeld drukke kinderen of pubers).

+ Doelen

- * Ouders kunnen de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kinderen begrijpen en plaatsen in leeftijdsperspectief. Daardoor weten zij welk gedrag van hun kinderen “normaal” is en over welk gedrag zij zich zorgen moeten maken.
- * Ouders concrete adviezen aanreiken om het gedrag van hun kinderen positief te beïnvloeden zodat moeilijk gedrag van kinderen snel een halt wordt toegeroepen en aangeven hoe zij met hun kinderen in gesprek kunnen treden over hun zorgen.
- * De vaardigheid versterken van ouders om te reflecteren op het eigen handelen en zicht te houden op wat het kind nodig heeft.

+ Duur en frequentie

Ongeveer vijf gesprekken van drie kwartier á een uur.

+ Setting

CJG-locatie. Individueel of in groepsverband.

+ Werkwijze / activiteiten

- * Aanhoren en verkennen van gedrag dat ouders beschrijven.
- * Observeren gedrag kind in relatie met ouders.
- * Aanvullende vragen stellen (liefst a.h.v. gestandaardiseerde vragenlijst).
- * Beoordelen aard, ernst en omvang van gedrag (bijvoorbeeld is het gedrag passend bij de leeftijd van het kind?). Ook hier eventueel een vragenlijst voor gebruiken.
- * Informatie geven: wat is er aan de hand? Bijvoorbeeld informatie geven over de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Voorbeelden van vragen en problemen die in leeftijdsgroepen dikwijls voorkomen. Met name pubers kunnen zorgwekkend gedrag vertonen dat bij hun overgangsfase hoort.
- * Advies geven: wat kunt u zelf doen?
- * Concrete handelingsadviezen geven over in gesprek raken met kinderen.
- * Evalueren hoe adviezen uitpakken en verdere adviezen geven.
- * Indien nodig doorverwijzen naar BJZ met schriftelijke motivatie (zie begeleiding naar gespecialiseerde jeugdzorg).

+ Aanvullende informatie

De meerwaarde van de maatschappelijk werker is de integrale en systeemgerichte aanpak. Het zal hier in de praktijk gaan om grensgevallen van lastig gedrag dat nog redelijk snel te verbeteren is of dat extra aandacht nodig heeft. Dat is na vijf gesprekken wel duidelijk, omdat tussen die gesprekken adviezen worden uitgetoetst die een licht werpen op de ernst van de zaak.

Cursussen moeten niet gegeven worden als het vermoeden bestaat dat ouders onvoldoende in staat zijn om hun oudersrol uit te oefenen. Dan kan beter worden uitgeweken naar de volgende module.

+ Randvoorwaarden

- * Bewaak goed afgrenzing met gespecialiseerde zorg. Bij twijfel: consultatie aanvragen van BJZ of doorverwijzen naar BJZ.
- * Competenties voor ondersteuning bij opvoeden en opgroeien. Zie bijlage 2. Zo nodig deskundigheid op het terrein van video-interactiebegeleiding.
- * Gebruik maken van voorbeelden als bijvoorbeeld "Puber in huis".

11

Versterken opvoedingsrol

+ Doelgroep

Alle ouders met kinderen tot 23 jaar die onzeker zijn over hun manier van opvoeden. Specifieke doelgroepen voor ouderschap in moeilijke omstandigheden bijvoorbeeld ouderschap na echtscheiding, na een overlijden, tienermoeders, ouders die zorgen en werken combineren, samengestelde gezinnen, laag inkomen, een slechte buurt, ziekte of handicap van jezelf of van je kind, traumatische ervaringen van ouders in de eigen jeugd, onbekendheid met de regels en cultuur van het land waar je naartoe bent gevlucht of gemigreerd.

+ Doelen

- * Ouders voelen zich gesteund en hebben meer zelfvertrouwen in de opvoeding.
- * Verruimen en verbeteren van opvoedingsvaardigheden zodat ouders meer grip krijgen op de opvoeding van hun kinderen en kinderen beter reageren op gedrag van ouders.
- * De vaardigheid van ouders om te reflecteren op eigen handelen en zicht te houden op wat het kind nodig heeft, is versterkt.
- * Negatief gedrag inruilen voor positief gedrag.
- * Verbeteren gezinsklimaat.

+ Duur en frequentie

Vijf tot zeven gesprekken van een uur.

+ Setting

Bij voorkeur in groepsverband op een CJG-locatie, zodat ouders van elkaar leren en zij elkaar ook na de cursus kunnen helpen.

+ Werkwijze / activiteiten

- * Uitwisselen en verkennen vragen en problemen van ouders.
- * Informatie geven over gezinsstructuur, afgrenzen taken en rollen ouders, taakverdeling tussen ouders op het gebied van opvoeden, gezinsklimaat, belonen en straffen enz.
- * Concrete handelingsadviezen geven op maat van elke opvoedingsvraag.
- * Evalueren hoe adviezen uitpakken en verdere adviezen geven.
- * Soort buddysysteem maken voor ouders die elkaar na de cursus willen blijven helpen.
- * Indien nodig: verwijzing gespecialiseerde zorg.

+ Aanvullende informatie

De focus van deze module ligt – anders dan in de voorgaande module – op het opvoedingsgedrag van de ouders. Mogelijk is het handig om voorafgaand aan de inschrijving voor deze module een vragenlijst af te nemen waarmee ouders hun eigen opvoedingshandelen in beeld kunnen brengen.

De meerwaarde van de maatschappelijk werker is de integrale en systeemgerichte aanpak en de competenties om ouders ook te kunnen ondersteunen in de opvoeding in moeilijke omstandigheden.

+ Randvoorwaarden

* Competenties voor ondersteuning bij opvoeden en opgroeien in moeilijke omstandigheden. Zie bijlage 2.

12

Ondersteuning bij opbouwen en versterken van het sociale netwerk

+ Doelgroep

Ouders met kinderen tot 18 jaar. Ouders kunnen het niet alleen. Er komt teveel bij kijken. Ook in onze westerse samenleving die opvoeden tot een exclusieve taak van twee ouders heeft gemaakt kunnen ouders niet zonder de morele en feitelijke steun van andere ouders, familie, burens, school. Aan de andere kant biedt het hebben van kinderen veel kansen om het netwerk uit te breiden. Via de kinderen komen ouders in contact met andere ouders en mensen in de buurt bijvoorbeeld op school, in de winkel en in de speeltuin.

+ Doelen

- * De ouders kunnen terugvallen op een ondersteunend netwerk dat hen morele en feitelijke steun geeft bij het opvoeden.
- * De ouders hebben sociale vaardigheden aangeleerd waardoor zij in staat zijn contacten te onderhouden.
- * De ouders zien kansen om contacten te leggen en zijn in staat om zelf nieuwe contacten te leggen.

+ Duur en frequentie

Gemiddeld 2 tot 5 gesprekken. De ondersteuning kan leiden tot deelname aan een sociale vaardigheids cursus.

+ Setting

Individueel. Doorgaans op het CJG of bij de ouders thuis.

+ Werkwijze / activiteiten

- * Gesprekken voeren waarbij planmatig wordt gewerkt aan probleemverkenning.
- * Laten zien welke kansen er liggen om (via de kinderen) het ondersteunende netwerk uit te breiden.
- * Contactuele vaardigheden aanleren of vergroten.
- * Al dan niet samen afstappen op nieuwe (ondersteunende) contacten.
- * Ouders stimuleren om een sociale vaardigheids cursus te volgen.

+ Randvoorwaarden

- * Kennis van de sociale kaart.

13

Hulp bij vragen en problemen op het gebied van opgroeien van kinderen, jeugdigen en jongeren

+ Doelgroep

Alle kinderen, jeugdigen en jongvolwassenen die problemen ervaren of vragen hebben op het gebied van opgroeien. De jeugdigen kunnen behoefte hebben aan:

- * Hulp bij problemen met ouders. Bijvoorbeeld bij conflicten in de pubertijd, bij echtscheiding of wanneer er sprake is van kindermishandeling.
- * Ondersteuning bij identiteitsvragen. Jeugdigen vanaf 12 jaar die vragen hebben over hun identiteit op het gebied van cultuur, levensbeschouwing, afkomst (bij adoptie), sekse of seksuele geaardheid.
- * Ondersteuning voor jeugdigen vanaf 12 jaar bij vragen op het gebied van seksualiteit.
- * Hulp bij psychosociale vragen. Jeugdigen met vragen over bijvoorbeeld pesten, depressie, onzekerheid, vervelende seksuele ervaringen, eigen probleemgedrag, onbeantwoorde liefde etc.
- * Hulp bij verslavingsproblemen.
- * Hulp bij problemen met de gezondheid / het eigen lichaam.
- * Versterken sociale vaardigheden en weerbaarheid

+ Doelen

- * De jeugdige heeft tips en antwoorden op vragen gekregen.
- * De jeugdige vindt een luisterend oor, wordt serieus genomen en het probleem wordt in een context geplaatst.
- * De jeugdige begrijpt voor zichzelf waar het probleem om draait en welk aandeel hij zelf in het probleem heeft.
- * De jeugdige is in staat en gemotiveerd om met zijn ouders over het probleem te praten.
- * De jeugdige heeft handreikingen gekregen om het probleem te hanteren.
- * De spanningen zijn weer hanteerbaar voor de jeugdige.
- * Indien nodig is de jeugdige tijdig doorverwezen en gemotiveerd voor specialistische hulp.
- * Bij een vermoeden van kindermishandeling is er een melding gedaan bij het AMK en zijn vervolgstappen in gang gezet.

+ Duur en frequentie

Afhankelijk van de vraag 1 tot maximaal 7 gesprekken.

+ Setting

Individueel of in groepsverband. Op locatie, op het CJG of internethulpverlening.

+ Werkwijze / activiteiten

Als antwoord op de vraag of het probleem van de jongere zal de (jeugd)maatschappelijk werker, afhankelijk van de aard en ernst, de volgende opbouw van activiteiten hanteren:

1. Gesprek aangaan, vertrouwen wekken, ruimte geven, soms veiligheid verzekeren
2. Luisteren, reageren, samenvatten, verheldering vragen
3. Inschatten: wat is de vraag, wat is de aard, wat is de ernst? (eventueel: checklists gebruiken om aard en ernst te bepalen)
4. Beslissen: wat is het beste antwoord: informatie geven, advies (tips), begeleidende gesprekken (hoeveel mag), groepshulp aanbieden, motiveren voor verwijzing naar specialistische zorg (BJZ), acute verwijzing regelen ivm crisis / kindermishandeling
5. Start maken met uitvoering van 4.

De inhoudelijke opvulling van de modules is afhankelijk van de vraag zelf en bouwt zich op van licht naar zwaar(der):

- * Jeugdige wordt gehoord en serieus genomen, kan zijn verhaal kwijt
- * Jeugdige krijgt informatie over de betekenis van zijn vraag, krijgt ook "technische" informatie (folders, internet enz.) indien bruikbaar
- * Jeugdige krijgt tips over hoe hij snel en eenvoudig greep krijgt op zijn vraag: bv let op hoe vaak je bepaald gedrag vertoont, probeer eens iets anders te doen door...
- * Vraag of probleem wordt indien nodig in een systeemgericht kader geplaatst: ... het is begrijpelijk dat je met deze vraag zit want
- * Jeugdige wordt uitgenodigd of aangemoedigd met zijn ouders over het probleem te praten: ... probeer met je moeder te praten op een manier / tijdstip dat ze er meer voor open staat...
- * Indien beschikbaar: jeugdige wordt uitgenodigd aan een groep deel te nemen met andere jeugdigen die kampen met dezelfde problemen
- * Indien nodig wordt met jeugdige een stappenplannetje afgesproken om zijn probleem op te lossen, bv een individueel traject van 5 x, hierbij kunnen ook ouders worden uitgenodigd
- * Bij twijfel over aard en ernst van het probleem is extra zorg nodig, wellicht moet jeugdige worden verwezen, dat kan het beste snel gebeuren anders moet de jeugdige zijn verhaal bij de nieuwe hulpverlener weer helemaal overnieuw doen. Daarom bij twijfel de casus snel inbrengen in het casusoverleg. Dit ook met jongere bespreken.
- * Ernstige problemen standaard inbrengen in casusoverleg, soms zelfs met spoed (protocol voor invoeren). Te denken valt aan: verslavingsproblemen, seksueel geweld, kindermishandeling, anorexia, obesitas enz.

+ Aanvullende informatie

De meerwaarde van de maatschappelijk werker is de systeemgerichte en integrale aanpak. Het is belangrijk om een heldere taakafbakening te hebben bij het brede palet aan psychosociale vragen van jeugdigen: wanneer kan je als (jeugd)maatschappelijk werker zelf een start maken en wanneer draag je meteen over aan de gespecialiseerde zorg? Dit hangt af van de regionale situatie en van de afspraken die in het CJG gemaakt worden.

+ Randvoorwaarden

- * Heldere taakafbakening met BJZ en de jeugd-GGZ en overige partners binnen het CJG over de aanpak van de problematiek.
- * Afspraken op management- en uitvoerend niveau over de verantwoordelijkheden en taken van de verschillende ketenpartners en derden.
- * Een uitgebreide informatieve databank over vragen op het gebied van opgroeien.
- * Een actuele sociale kaart.
- * Competenties voor ondersteuning bij opgroeien. Zie bijlage 2.
- * Gebruik maken van bestaande ontwikkelde trainingen als bijvoorbeeld SOVA-trainingen en KIES-groepen.

14

Ondersteuning bij praktische zaken

+ Doelgroep

Jeugdigen vanaf 12 jaar die hulp nodig hebben bij het zoeken van onderdak / woonruimte, een (bij)baan, opleiding of vrijetijdsbesteding of die financiële vragen hebben. Indien de jeugdige een continu doorlopend hulpaanbod behoeft, zal worden doorverwezen naar een instantie die hiertoe specifiek is uitgerust.

+ Doelen

- * De jeugdige heeft relevante informatie, praktische hulp en/of advies gekregen die kan helpen zijn (praktische) probleem op te lossen of aan te pakken.
- * De jeugdige heeft aantoonbaar meer activiteiten/bezigheden of concrete plannen daartoe ontplooid.
- * De praktische problemen van de jeugdige zijn opgelost of de oplossing is in gang gezet, eventueel door inschakeling van andere organisaties en/of vrijwilliger(s).
- * De zelfredzaamheid van de jeugdige is zo veel mogelijk vergroot.
- * De jeugdige heeft inzicht in de relatie tussen zijn gedrag, externe omstandigheden en het ontstaan van schulden.
- * De jeugdige heeft zich vaardigheden eigen gemaakt waarmee hij in de toekomst zijn eigen financiën kan beheren, waaronder begroten en budgetteren.
- * De jeugdige heeft zo mogelijk praktische vaardigheden aangeleerd.

+ Duur en frequentie

Varieert van 3 tot 10 gesprekken.

+ Setting

Individueel of in groepsverband. Individueel op kantoor of elders. Daarnaast is er geregeld telefonisch contact en is er de mogelijkheid tot contact via e-mail.

+ Werkwijze / activiteiten

Aan de hand van een probleemverkenning en gespecificeerde doelen planmatig werken aan een zinvolle dagbesteding van de cliënt (waarbij de cliënt de verantwoordelijkheid hiervoor toenemend zelf in de hand neemt), met activiteiten die vorm en structuur moeten geven aan het dagelijks leven.

Motiverende gesprekstechnieken spelen een belangrijke rol, met name om de cliënt te stimuleren erop uit te gaan. Maatschappelijk werk heeft – zeker in het gezin – contacten met derden over de cliënt en indien nodig vergezelt de maatschappelijk werker de cliënt bij bepaalde afspraken.

- * Gesprekken voeren en concrete hulp bieden aan de hand van een probleemverkenning en gespecificeerde doelen rondom praktische problemen en het zoeken van een (bij) baan, opleiding of vrije tijdsbesteding.
- * De praktische begeleiding en ondersteuning is veelal oplossingsgericht en

voorwaardenscheppend. Het gaat om het regelen van allerlei praktische zaken, zoals schuldsanering, huisvesting, het invullen van formulieren en bemiddeling tussen de jeugdige en instanties.

- * Indien nodig de hulp afstemmen met andere hulp- en dienstverleners en doorverwijzen naar een beroepskeuzeadviesbureau.
- * Vaak neemt de maatschappelijk werker in het begin sterk het voortouw en neemt de jeugdige naarmate de hulpverlening vordert, meer zelf de touwtjes in handen.

+ Aanvullende informatie

Er wordt gebruikgemaakt van verschillende methoden waaronder taakgericht werken. De meerwaarde van de maatschappelijk werker is de systeemgerichte en integrale aanpak. Het gaat om vragen die niet in een kort contact beantwoord kunnen worden. Eenvoudige praktische vragen vallen onder de module informatie, advies en concrete dienstverlening.

+ Randvoorwaarden

- * Deskundigheid in het hanteren van motiverende gesprekstechnieken.
- * Een actuele sociale kaart.
- * Voldoende vrijetijdsactiviteiten waar de jeugdige gebruik van kan maken.
- * Afspraken op management- en uitvoerend niveau over de verantwoordelijkheid en taken van de verschillende ketenpartners.

15

Waakvlamcontacten na gespecialiseerde jeugdzorg

+ Doelgroep

Ouders en jeugdigen die een traject doorlopen hebben in de gespecialiseerde jeugdzorg en waarvan de verwachting is dat zij niet blijvend zelfstandig de opvoeding op zich kunnen nemen en die toch niet zo gemakkelijk uit zichzelf een beroep doen op ondersteuning door het CJG/AMW op het moment dat dat nodig is.

+ Doelen

- * De situatie waarin de jeugdige opgroeit wordt gemonitord en er wordt actie ondernomen als de jeugdige belemmeringen ondervindt bij het opgroeien.
- * De ouder^{7*} voelt zich ondersteund, wat bijdraagt aan de stabiliteit en terugval voorkomt.
- * De ouder kan bij terugval een beroep doen op ondersteuning / ondersteunende maatregelen zonder dat er een nieuw hulpverleningstraject opgestart hoeft te worden.

+ Duur en frequentie

De intensiteit en de duur van de contacten is beperkt en afhankelijk van het sociale netwerk en andere stabiliserende en structurerende factoren. In principe een vaste frequentie om een vinger aan de pols te houden. Indien nodig wordt de ouder wat uitgebreider ondersteund.

+ Setting

Gezin. Soms op kantoor (uitnodiging per telefoon of e-mail) en soms in de thuissituatie.

+ Werkwijze/activiteiten

- * Op gezette tijden actief contact zoeken met het gezin.
- * Het reilen en zeilen van het gezin op materieel en immaterieel gebied integraal in de gaten houden en zo nodig ondersteuning bieden door gesprekken, door hand- en spandiensten of door derden in te schakelen (al dan niet professionele hulp- en dienstverleners).

+ Aanvullende informatie

De meerwaarde van de maatschappelijk werker is de systeemgerichte en integrale aanpak.

+ Randvoorwaarden

- * Een netwerk in de lokale infrastructuur.
- * Afspraken op management- en uitvoerend niveau over de verantwoordelijkheid en taken van de verschillende ketenpartners.

7 * Overall waar 'de ouder' staat, kan het ook over twee ouders gaan.

16

Zorgcoördinatie

+ Doelgroep

Gezinnen met meervoudige problematiek die te maken hebben met diverse instanties en professionals en waarbij afstemming en samenwerking van alle hulp en zorg voor een gezin nodig is. Er wordt een onderscheid gemaakt in diverse niveaus, afhankelijk van de ernst van de problematiek:

- * Niveau 5: gezinnen met levensbedreigende problematiek;
- * Niveau 4: gezinnen met een urgente crisis;
- * Niveau 3: gezinnen met meervoudige problematiek (betrokkenheid van ≥ 4 professionals);
- * Niveau 2: gezinnen met enkelvoudige problematiek (bij betrokkenheid van 3 professionals of gevoelde noodzaak aan zorgcoördinatie);
- * Niveau 1: alle overige gezinnen waarin het goed gaat met de jeugdige (maximaal twee professionals betrokken rond één kind).

Met name op de niveaus 3, 4 en 5 heeft de problematiek vaak niet alleen met opgroeien en opvoeden te maken, maar ook met andere problematiek van de ouders (bijvoorbeeld psychiatrie, relatieproblemen, schulden). Dit betekent dat er vaak ook organisaties uit de volwassenenhulpverlening betrokken zijn.

+ Doel

Het gezin heeft doelmatige en efficiënte (op elkaar afgestemde) hulpverlening.

+ Duur en frequentie

Afhankelijk van problematiek en actuele situatie kan een kortdurende, intensieve vorm van zorgcoördinatie worden ingezet om de afstemming in de hulpverlening direct en concreet vorm te geven. Indien de afstemming tevens continue monitoring vereist kan een langer durend, minder intensief traject worden ingezet.

+ Setting

Gezin. Telefonisch, op bureau of per e-mail. Er is daarnaast contact met het professionele netwerk en/of het sociale netwerk op locatie.

+ Werkwijze/activiteiten

- * Niveau 1: andere hulpverleners op de hoogte stellen van de betrokkenheid bij het gezin en informeren over de aanpak. Schakel met Bureau jeugdzorg en ZAT.
- * Niveau 2: contacten leggen met de betrokken hulpverleners en samen met de hulpverleners en het gezin afspraken maken over de hulpverlening (1 plan); overzicht bewaren over de hulpvragen en hulpverleningsactiviteiten en de continuïteit bewaken.
- * Niveau 3: alle betrokken professionals bij elkaar roepen; zorgen dat afspraken worden gemaakt over het te volgen traject; beoordelen wie waarvoor verantwoordelijk is; controleren of alle betrokken professionals hun afspraken nakomen.

- * Niveau 4: in actie komen als de hulpverlening stagneert bijvoorbeeld doordat de communicatie niet op gang komt, door onenigheid, door het niet nakomen van afspraken of door capaciteitsproblemen; een functionaris op dit niveau heeft doorzettingsmacht en kan een beslissing nemen die bindend is om de veiligheid van een of meerdere kinderen te waarborgen.
- * Niveau 5: uitvoeren van het crisisprotocol.

+ Aanvullende informatie

Er bestaan veel verschillende namen voor de coördinatie van zorg op verschillende niveaus en door verschillende personen (casemanager, zorgcoördinator, gezinscoach, procescoördinator, brandpuntfunctionaris etc.). Afhankelijk van de situatie in de gemeente kan ingevuld worden wie op welk niveau de coördinatie van zorg op zich neemt. De meerwaarde van de maatschappelijk werker is de netwerkbenadering.

+ Randvoorwaarden

- * Afspraken op management- en uitvoerend niveau over de verantwoordelijkheden en taken van de verschillende ketenpartners.
- * Bestuurlijke afspraken over de doorzettingsmacht met de overheid, zorgaanbieders, politie en openbaar ministerie.
- * Een netwerk in de lokale infrastructuur en netwerkvaardigheden.
- * Competenties voor ondersteuning bij opvoeden en opgroeien. Zie bijlage 2.

17

Gezinscoaching

+ Doelgroep

Gezinnen⁸ met meervoudige problematiek die te maken hebben met diverse instanties en professionals en waarbij afstemming en samenwerking van alle hulp en zorg voor een gezin nodig is en het gezin zelf de situatie niet meer kan overzien.

+ Doel

Het gezin heeft een vertrouwenspersoon die overzicht heeft over de zorg en hulpverlening aan het gezin en werkt aan doelmatige en efficiënte (op elkaar afgestemde) hulpverlening.

+ Duur en frequentie

Afhankelijk van problematiek en actuele situatie kan een kortdurende, intensieve vorm van zorgcoördinatie worden ingezet om de afstemming in de hulpverlening direct en concreet vorm te geven. Indien de afstemming tevens continue monitoring vereist kan een langer durend, minder intensief traject worden ingezet.

+ Setting

Gezin. Telefonisch, op bureau of per e-mail. Er is daarnaast contact met het professionele netwerk en/of het sociale netwerk op locatie.

+ Werkwijze/activiteiten

Optreden als vertrouwenspersoon naar het gezin; afhankelijk van het niveau van de problematiek (zie zorgcoördinatie) coördineren en bewaken van het hulpverleningsplan en andere hulpverleners aanspreken op hun verantwoordelijkheden.

+ Randvoorwaarden

- * Afspraken op management- en uitvoerend niveau over de verantwoordelijkheden en taken van de verschillende ketenpartners.
- * Een netwerk in de lokale infrastructuur.
- * Competenties voor ondersteuning bij opvoeden en opgroeien. Zie bijlage 2.

⁸ Er bestaan ook jongerencoaches die zich alleen op de jeugdige richten. Ze werken outreachend en zijn de vertrouwenspersoon van de jeugdige.

18

Eigen kracht conferentie

+ Doelgroep

Alle gezinnen waarbij familie, vrienden en bekenden mee kunnen denken over een oplossing om de opgroeisituatie van de jeugdige te verbeteren en hulp kunnen bieden.

+ Doel

Door het houden van een Eigen Kracht Conferentie in het belang van de jeugdige, houden mensen de regie in eigen hand. Samen met de directe omgeving naar oplossingen zoeken en mobiliseren van de hulp die geboden kan worden door familie, vrienden en bekenden. Dit wordt opgeschreven in een plan van aanpak. Dit plan van aanpak is leidend voor de hulpverlening.

+ Duur en frequentie

Eenmalig

+ Setting

Een locatie die groot genoeg is voor alle betrokkenen.

+ Werkwijze/activiteiten

Organiseren van een Eigen Kracht Conferentie samen met een Eigen Kracht Coördinator.

+ Aanvullende informatie

Een Eigen Kracht-conferentie is een werkwijze om familie de verantwoordelijkheid te laten houden voor ingrijpende beslissingen binnen de familie. Het geeft hen de gelegenheid zelf een plan te maken met gebruikmaking van eigen mogelijkheden én ondersteuning van buiten te betrekken. Het gezin zelf en familie, vrienden, bekenden en betrokken hulpverleners worden uitgenodigd voor de conferentie.

19

Coördineren van een netwerk

+ Doelgroep

Relevante samenwerkingspartners in het werkgebied.

+ Doel

Het netwerk behaalt doelstellingen door resultaatgerichtheid, transparantie en kwaliteitsbewustzijn en de netwerkpartners stellen het resultaat van het netwerk boven het eigen belang.

+ Duur en frequentie

Afhankelijk van de fase waarin het netwerk zich bevindt, is er een einddatum afgesproken waarop het netwerk operationeel moet zijn of is er sprake van continue procesbegeleiding. Frequentie is afhankelijk van het doel en het aantal partners.

+ Setting

Doorgaans op kantoor. Veel overlegsituaties met partners.

+ Werkwijze/activiteiten

- * Overleg met financier.
- * Contact leggen met partners.
- * Omgevingsanalyse uitvoeren en analyse van de samenwerking. Is er sprake van een keten?
- * Zingeving bespreken, SMART doelen stellen voor de samenwerking en indicatoren afspreken om resultaat te meten.
- * Continu verbeteren van de samenwerking in het netwerk met behulp van instrumenten voor bewustwording en meting op de indicatoren (plan, do, study, act).
- * Werkgeverschap voor bureaumedewerkers.

+ Aanvullende informatie

De meerwaarde van de maatschappelijk werker is de netwerkbenadering.

+ Randvoorwaarden

AMW wordt aangewezen en erkend als netwerkcoördinator.

Deskundigheidsbevordering en consultatie van andere professionals

+ Doelgroep

Professionals van organisaties die behoefte hebben aan informatie en advies op het gebied van het ondersteunen van ouders en jeugdigen bij het opvoeden en opgroeien. Bijvoorbeeld leerkrachten en pedagogisch medewerkers. Professionals van aanverwante organisaties of instanties die vragen om informatie ten behoeve van multidisciplinaire diagnostiek en samenwerking

+ Doelen

De professional heeft relevante informatie en advies gekregen en kan hier zelf mee verder in de ondersteuning van ouders en jeugdigen.

+ Duur en frequentie

Vaak is er sprake van een doorlopend contact. Aantal gesprekken afhankelijk van de ondersteuningsbehoefte.

+ Setting

Doorgaans op de werkplek van de professionals eventueel met ouders en jeugdigen. Individueel of in groepsverband en consultatie via e-mail.

+ Werkwijze/activiteiten

- * Aanhoren en verkennen vragen die professionals stellen.
- * Verklaring geven voor de vraag (onwetendheid, onmacht enz.).
- * Informatie geven: wat is hier aan de hand? (gebruik diverse hulpmiddelen die aansluiten bij informatiebehoefte van de professional).
- * Concrete handelingsadviezen geven op maat van elke vraag.
- * Evalueren hoe adviezen uitpakken en verdere adviezen geven.
- * Indien nodig in overleg met betrokkenen een analyse/taxatie maken van de gepresenteerde informatie en hierover rapporteren in het kader van de gestelde vraag.
- * Signaleren of aanvullende zorg nodig is voor kinderen waar de professional mee te maken heeft.

+ Randvoorwaarden

- * Adviesvaardigheden.
- * Actuele kennis van de privacywetgeving.
- * Competenties voor ondersteuning bij opvoeden en opgroeien. Zie bijlage 2.

Deel

3

Bijlagen

Bijlage 1:

Overzicht modulair aanbod van het AMW

Individueel aanbod

1. Aanmelding
2. Intake
3. Inventarisatie schulden / start schuldhulpverlening
4. Informatie, advies en concrete dienstverlening
5. Wachtijdbegeleiding
6. Vraagverheldering
7. Veranderings- en competentiegerichte begeleiding
8. Ondersteunende en verwerkingsgerichte begeleiding
9. Licht pedagogische hulp
10. Activerende begeleiding naar dagbesteding
11. Praktische en materiële begeleiding
12. Budgetbegeleiding
13. Stabiliserende begeleiding
14. Waakvlamcontacten
15. Ondersteuning bij het opbouwen en versterken van het sociale netwerk
16. Kortdurende outreachende hulpverlening (kortdurende ORH)
17. Langer durende outreachende hulpverlening (langer durende ORH)
18. Toeleidingstraject gespecialiseerde zorg (motivatietraject)
19. Onderzoek en rapportage
20. Bemiddeling en (individuele) belangenbehartiging
21. Casemanagement
22. Crisishulpverlening
23. Psychosociale hulpverlening bij ingrijpende gebeurtenissen (PSH-I)
24. Psychosociale hulpverlening bij zware ongevallen en rampen (PSH-ZOR)

Groepswork

25. Oriëntatiecursus 'Omgaan met problemen'
26. Sociale vaardigheidstraining
27. Assertiviteitstraining.
28. Rouwverwerking
29. Verder na echtscheiding
30. Opvoedingsondersteuning
31. In de put, uit de put
32. Stress op het werk de baas
33. Omgaan met (fysieke) spanningsklachten
34. Uitkomen met inkomen
35. Effectief communiceren voor mantelzorgers van psychisch gehandicapten

Bijlage 2:

Competenties voor ondersteuning bij opvoeden en opgroeien

Als het gaat om ondersteuning bij opvoeden en opgroeien spelen kennis en ervaring op het terrein van pedagogiek en ontwikkelingspsychologie een grote rol. MOVISIE en NJi hebben in het kader van het *Actieplan Professionalisering Jeugdzorg* in 2009 een opdracht afgerond waarin werd gevraagd om te komen tot een competentieprofiel voor de Jeugdzorgwerker dat ook van toepassing is op maatschappelijk werkers die in het CJG werken. Jeugdzorgwerkers zijn agogische beroepskrachten die werkzaam zijn in de jeugdzorg, die in de meeste gevallen een sociaal-agogische beroepsopleiding hebben gevolgd. In veel gevallen gaat het dan om de Hbo-opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD). Het is een breed profiel: in dit competentieprofiel wordt de jeugdzorgwerker beschreven die werkzaam is in de preventieve Jeugdzorg (waaronder Halt en de Centra voor Jeugd en Gezin), de bureaus jeugdzorg, Raad voor de Kinderbescherming en de geïndiceerde jeugdzorgvoorzieningen (inclusief de justitiële jeugdinrichtingen). Het profiel is ontwikkeld in nauw overleg met de MOgroep, beroepsopleidingen, beroepsverenigingen en vakbonden. De auteurs zijn Niels Zwikker, Judith van de Haterd, Harry Hens en Anne Uyttenboogaart.

In de tabel op de volgende pagina staan alle competenties uit het profiel jeugdzorgwerker kort opgesomd. In het profiel worden de competenties volledig uitgewerkt in gedragskenmerken.

Tabel: Competentieoverzicht

Generieke competenties	
Clusters	Competenties
Contactueel en communicatief	a. Brengt informatie en advies op een begrijpelijke manier over
Vraag- en oplossingsgericht	b. Brengt de situatie in kaart c. Stelt de hulpvraag vast of scherpt deze aan d. Kiest passende interventie
Organiseren en samenwerken	e. Werkt samen
Doel- en resultaatgericht	f. Vormt een oordeel g. Neemt en beargumenteert besluiten h. Handelt methodisch
Inzichtelijk en verantwoord	i. Werkt verantwoordt j. Reflecteert op het eigen handelen
Professioneel en kwaliteitsgericht	k. Beïnvloedt eigen arbeidsomstandigheden l. Draagt bij aan beleid m. Ontwikkelt het eigen werk
Vakspecifieke competenties	
	a. Werkt vanuit visie op opvoeding en ontwikkeling b. Legt contact en heeft contact met jeugdigen en ouders c. Voert passende interventies uit d. In de systeemgerichte context: Werkt outreachend e. In de systeemgerichte context: Coördineert de zorg f. In de pedagogisch gerichte context: Creëert een veilige omgeving
Themacompetenties	
	a. Omgaan met jeugdige en/of ouders in een gedwongen kader b. Omgaan met diversiteit c. Omgaan met vermoedens van geweld in huiselijke kring d. Omgaan met (licht) agressief gedrag en geweld

Bijlage 3:

Gebruikte literatuur

- * Bos, J. *Model voor coördinatie van zorg en gezinscoaching en handvatten voor implementatie*, Spectrum CMO Gelderland, 2005
- * Dijk, M. van, en B. Prinsen (2009) *Opvoedingsondersteuning in het Centrum voor Jeugd en Gezin. Handreiking voor gemeenten*. Utrecht: NJi.
- * Gemeente Almere. *Het OKé-punt dat ben je zelf*. Almere: Gemeente Almere, 2009
- * Lieshout, P. van, Meij, M. van der en Pree, J. de. *Bouwstenen voor betrokken jeugdbeleid, WRR-verkenningen nr. 15*. Amsterdam: University Press.
- * MOgroep. *Aan beide zijden van de voordeur. Positie en functies van het AMW*. Utrecht: MOgroep, 2002.
- * MOgroep. *Steun voor jeugd en ouders. Inclusief bijlage AMW als partner in het lokale jeugdbeleid. Interne notitie*. 2008
- * Prinsen, B. en I. Ligtermoet. *Handleiding Coördinatie van zorg*. Utrecht: Nji, 2008
- * Programmaministerie Jeugd en Gezin. *Basismodel Centrum voor Jeugd en Gezin*. Den Haag: Programmaministerie Jeugd en Gezin, 2008.
- * Scholte, M. *Transparant aanbod AMW. Modulen als bouwstenen voor de hulpverlening*. Utrecht: MOVISIE. 2007.
- * SGB0. *Preventief jeugdbeleid en het Centrum voor Jeugd en Gezin: visies, bouwstenen en praktijkvoorbeelden / SGB0*. - Den Haag: SGB0, 2007
- * Speetjens, P., Linden, L. van der en Goossens, W. *De kracht van opvoedingsondersteuning: meer ouders bereiken met opvoedingsondersteuning*. Utrecht: Trimbos-instituut, 2009.
- * Yperen, van, T.A., E. van Rest en C. Vermunt. *Definitie van kernbegrippen. Programma's in de jeugdzorg*. Amsterdam: SWP, 2004

Bijlage 4:

Panelleden

De aanzet tot modulen is tot stand gekomen met medewerking van twee panels:

Panel maatschappelijk werkers

E. Hooplot	MaDiZo
N. Heine	Kwadraad
A. Naber	Vitras/CMD
M. Kramp	Bureau Jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam
M. Baumfalk	Zorggroep Almere
J. Schiphorst	Maatschappelijke Dienstverlening Alexander
E. van Leeuwen	Stichting Mooi
G. Kleinpaste	Carion
J. van Maldegem	MWW
R. Oldenziel	MWZVL
J. Vermue	MWZVL

Panel staf/management

Werkgroep AMW-Jeugd van de MOgroep

MOVISIE is hét landelijke kennisinstituut en adviesbureau voor maatschappelijke ontwikkeling. We bieden toepasbare kennis, adviezen en oplossingen bij de aanpak van sociale vraagstukken op het terrein van welzijn, participatie, zorg en sociale veiligheid. In ons werk staan vijf actuele thema's centraal: huiselijk & seksueel geweld, kwetsbare groepen, leefbaarheid, mantelzorg en vrijwillige inzet. Onze ambitie is daadwerkelijk te investeren in een krachtige samenleving waarin burgers zoveel mogelijk zelfredzaam kunnen zijn.

Kennis en advies voor
maatschappelijke ontwikkeling

mantelzorg

kwetsbare groepen

vrijwillige inzet

huiselijk en seksueel geweld

leefbaarheid

De serie *Transparant aanbod* beschrijft het aanbod van de sector welzijn en maatschappelijke dienstverlening in transparante taal. Zo kunnen beroepskrachten in deze sector eenvoudig en duidelijk onder woorden brengen wat hun werk inhoudt en welke diensten zij leveren. Wat heeft een discipline te bieden, voor wie, met welke doelen, op welke manier en met welke beoogde resultaten?

In opdracht van de MOgroep, de NVMW en anderen heeft MOVISIE beschrijvingen gemaakt van een aantal beroepsgroepen. Organisaties gebruiken *Transparant aanbod* bij het geven van voorlichting, het promoten van het werk en afstemming met collega's en cliënten. Daarnaast helpt het bij het beschrijven én versimpelen van werkprocessen én professionalisering van de beroepsgroep.

Transparant aanbod bevat modulebeschrijvingen van onder andere het werk van maatschappelijk werkers, sociaal werk in de wijk, sociaal psychiatisch verpleegkundigen en eerstelijnspsychologen.

Meer informatie vindt u op www.movisie.nl/transparantaanbod.